

Prevence drogové kriminality

Diana Kapučak

Bakalářská práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta logistiky a krizového řízení

Ústav ochrany obyvatelstva

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Diana Kapučák
Osobní číslo:	L21409
Studijní program:	B1032A020002 Ochrana obyvatelstva
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Prevence drogové kriminality

Zásady pro vypracování

- Proveďte literární rešerši zdrojů k dané problematice.
- Identifikujte nové druhy a faktory ovlivňující rozsah a charakter drogové kriminality.
- Porovnejte multidisciplinární metody v oblasti prevence a navrhněte metody zaměřené na prevenci drogové kriminality.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. DVORÁK, Ondřej. *Já, droga – Co se děje v hlavě, když si zapálíme jointa?* 2022. Praha: Grada, 2022. ISBN 978-80-271-3759-6.
2. KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. 2015. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4331-8.
3. WALTERS, Glenn D. *Drugs, Crime, and Their Relationships: Theory, Research, Practice, and Policy*. 2014. Burlington: Jones & Bartlett Learning, 2014. ISBN 9781284021172.

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.**
Ústav ochrany obyvatelstva

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2023**

Termín odevzdání bakalářské práce: **3. května 2024**

L.S.

---

doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

---

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

V Uherském Hradišti dne 4. prosince 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahrané do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne: 3. 5. 2024

Jméno a příjmení studenta: Diana Kapučák

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce na téma Prevence drogové kriminality poskytuje komplexní pohled na historický vývoj, současný stav a různé aspekty ovlivňující drogovou kriminalitu. Cílem studie bylo zjistit a identifikovat faktory vedoucí k motivaci a páčání drogové trestné činnosti a formulovat přístupy pro její prevenci. Užití kvantitativní metody pomocí dotazníkového šetření a kvalitativního rozhovoru bylo určeno k získání důležitých informací o vnímání rizik spojených s drogovým užíváním a o efektivitě preventivních strategií. Výsledky ukázaly, že postoje jednotlivců k drogové problematice jsou různorodé a silně ovlivněné osobními zkušenostmi, což má významný dopad na profil drogové kriminality a účinnost preventivních iniciativ. Zároveň byla zdůrazněna potřeba adaptace vzdělávacích programů na neustále se vyvíjející spektrum syntetických drog a návykových látek. Výzkum potvrdil, že multidisciplinární přístupy jsou klíčové pro účinnou prevenci drogové kriminality, přičemž byl identifikován jako zásadní komplexní přístup k poskytování služeb včetně terénních programů a poradenství. Tato práce podtrhuje význam integrace různých preventivních metod pro podporu jedinců v rizikových situacích a pro snížení sociálních i zdravotních rizik spojených s užíváním drog.

Klíčová slova: droga, rizika, drogová kriminalita, prevence, výroba a distribuce, programy.

ABSTRACT

This bachelor's thesis on Drug Crime Prevention provides a comprehensive view of the historical development, current status and various aspects affecting drug crime. The aim of the study was to determine and identify the factors leading to the motivation and commission of drug crime and formulate approaches for its prevention. The use of a quantitative method using a questionnaire survey and qualitative interview was intended to obtain important information on the perception of risks associated with drug use and the effectiveness of prevention strategies. The results showed that individuals' attitudes towards drug use are varied and strongly influenced by personal experiences, which has a significant impact on the profile of drug-related crime and the effectiveness of prevention initiatives. At the same time, the need to adapt educational programmes to the ever-evolving spectrum of synthetic drugs and addictive substances was highlighted. Research has confirmed that multidisciplinary approaches are key to effective drug crime prevention, with a comprehensive approach to service delivery including outreach programmes and

counselling identified as essential. This work underscores the importance of integrating different prevention methods to support individuals at risk and to reduce the social and health risks associated with drug use.

Keywords: Drug, Risks, Drug Crime, Prevention, Production and Distribution, Programs.

Ráda bych v první řadě poděkovala svému vedoucímu práce, prof. Ing. Dušanu Vičarovi, CSc., za jeho odborné vedení, cenné rady a především podporu při zpracování bakalářské práce, kterou mi v průběhu konzultace poskytoval svou kladnou a objektivní zpětnou vazbou, což mě motivovalo ke kvalitě práce. Velice si vážím jeho skvělého vedení a za skvělé vedení a podpory, za které jsem panu prof. Ing. Dušanu Vičarovi, CSc., nesmírně vděčná. Dále bych chtěla poděkovat svému vedoucímu Obvodního oddělení policie Olomouc 4, npor. Bc. Milanu Mazurovi, který mi umožnil studijní volno při komplexním zpracování bakalářské práce a navrhnul řediteli Územního odboru Olomouc kladné stanovisko k poskytnutí služebního volna. Tato jeho vstřícnost a podpora byla projevem nejen profesionality, ale i také zájmu o rozšíření mé odbornosti v rámci ochrany obyvatelstva. Na závěr bych chtěla poděkovat Mgr. Ivaně Stejskalové, speciální pedagožce Střední odborné školy Olomouc, spol. s r. o., a Ing. Haně Sochové, zástupkyni ředitele Střední průmyslové školy a Středního odborného učiliště v Uničově. Oběma dámám děkuji za poskytnutí možnosti rozeslat dotazníky mezi studenty a za zajištění jejich řádného vyplnění. Jejich ochota a spolupráce mi umožnila provést výzkumná šetření, a tím přispěly k získání hodnotných dat, která jsou fundamentem této bakalářské práce.

Motto: *„Co jsme schopni dělat, jsme schopni dělat hlavně díky tomu, kdo nám věřil.“*

Milan Kundera

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ÚVOD DO DROGOVÉ SCÉNY	12
1.1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	12
1.2 DĚLENÍ DROG	13
1.2.1 Dle původu	13
1.2.2 Dle míry rizika	13
1.2.3 Dle farmakologických účinků	13
1.3 PRVNÍ VÝSKYT DROG V HISTORII	14
1.4 HISTORIE DROG OD 17. STOLETÍ DO 20. STOLETÍ.....	16
2 DROGOVÁ KRIMINALITA VE SVĚTĚ	18
2.1 PRÁVNÍ RÁMEC PRO BOJ PROTI DROGOVÉ KRIMINALITĚ	18
2.2 VÝZNAM A KATEGORIE DROGOVÉ KRIMINALITY	19
2.2.1 Výroba a distribuce drog	19
2.2.2 Obchod s drogami	20
2.2.3 Zneužívání drog	20
2.2.4 Praní peněz a organizovaný zločin.....	21
2.2.5 Násilí a konflikty	21
2.3 ŠÍŘENÍ PRODEJE DROG V KYBERPROSTORU	22
2.4 DOPADY NA SPOLEČNOST A EKONOMIKU	23
2.5 DOPADY PĚSTOVÁNÍ DROG NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	24
3 DROGY A DROGOVÁ KRIMINALITA V ČR	26
3.1 VÝVOJ DROGOVÉ SCÉNY V KOMUNISTICKÉM ČESKOSLOVENSKU	26
3.2 SOUČASNÝ STAV DROG A NÁVYKOVÝCH LÁTEK	27
3.3 VYMEZENÍ KRIMINALITY SOUVISEJÍCÍ S DROGAMI.....	27
3.3.1 Primární drogová kriminalita	28
3.3.2 Sekundární drogová kriminalita	29
3.4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DROGOVOU KRIMINALITU	29
4 PREVENCE DROGOVÉ KRIMINALITY	31
4.1 PRIMÁRNÍ PREVENCE	31
4.2 SEKUNDÁRNÍ PREVENCE.....	32
4.2.1 Harm reduction.....	33
4.2.2 Farmakoterapie.....	33
4.3 TERCIÁRNÍ PREVENCE	34
4.4 NOVÉ DRUHY NÁVYKOVÝCH LÁTEK NA EVROPSKÉM TRHU OVLIVŇUJÍCÍ PREVENCI DROGOVÉ KRIMINALITY	34

4.5	MULTIDISCIPLINÁRNÍ PROGRAMY V OBLASTI PREVENCE DROGOVÉ KRIMINALITY	35
DÍLČÍ ZÁVĚR.....		36
II PRAKTICKÁ ČÁST.....		37
5	CÍLE PRÁCE A POUŽITÉ METODY.....	38
5.1	VÝZKUM POMOCI DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	38
5.2	STANOVENÍ HYPOTÉZ	38
5.3	ŘÍZENÝ ROZHOVOR	39
6	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	40
6.1	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO PRŮZKUMU	40
6.2	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	50
7	ŘÍZENÝ ROZHOVOR.....	53
8	NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ	57
ZÁVĚR		58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		59
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		66
SEZNAM OBRÁZKŮ		67
SEZNAM TABULEK.....		68
SEZNAM GRAFŮ		69
SEZNAM PŘÍLOH.....		70

ÚVOD

Drogová problematika je neustále vyvíjecí se fenomén. Současná drogová scéna je také výsledkem dynamických změn a vývoje, které se projevují na globální úrovni a má významný dopad na sociální, ekonomické a zdravotní aspekty nejen jednotlivce, ale celé společnosti. Úvodní kapitola bakalářské práce se zabývá charakteristikou drogové scény, s ohledem na její historický vývoj, současný stav a proměny, které s sebou přináší sociální, ekonomické a kulturní trendy. Drogová kriminalita, jakožto široký soubor nelegálních aktivit od výroby a distribuce návykových látek až po praní peněz a organizovaný zločin, je pak analyzována v kontextu jejích dopadů na společnost a ekonomiku, včetně konfliktů a násilí s tím spojených. Problematice drogové kriminality a její prevenci je věnována značná pozornost v souvislosti s jejími zdravotními a sociálními důsledky, které pronikají do mnoha sfér veřejného života. V České republice se drogová kriminalita a s ní spojené sociální a zdravotní problémy staly významným tématem, které se prolíná do různých vrstev společnosti a má širší dopad na veřejné zdraví a bezpečnost obyvatel. Výzkum proto zkoumá současný stav drog a návykových látek, kriminalitu spojenou s drogami a faktory, které drogovou kriminalitu ovlivňují, s cílem poskytnout ucelený obraz o této problematice. Struktura práce je rozvržena do několika kapitol, které systematicky pokrývají různé aspekty řešené problematiky. V rámci práce jsou zahrnuté současné přístupy týkající se prevence, s důrazem na primární, sekundární a terciární prevenci, následuje zmínění multidisciplinárních programů a nových výzev v oblasti prevence, kterou mohou ovlivnit nově vznikající syntetické drogy. Dalším cílem této práce je identifikovat a analyzovat faktory, které ovlivňují drogovou kriminalitu, a navrhnout možnosti pro její prevenci.

Praktická část práce se zaměřuje na kvantitativní dotazníkové šetření, které umožní nashromáždit informace o postojích, zkušenostech a chování jedinců v souvislosti s drogovou scénou, pomocí čehož jsou lépe identifikovány nové trendy ovlivňující charakter drogové kriminality, a také je snadněji hodnocena efektivita stávajících preventivních programů. Výzkumné šetření je doplněno stanovenými a ověřenými hypotézami. Další užitou a tentokrát kvalitativní metodou je řízený rozhovor, který poskytne hlubší vhled do osobních názorů a zkušeností praktika poskytujícího prevenci. Tato práce využívá komplexní metodologický rámec, který integruje teoretickou a empirickou část, s cílem poskytnout hlubší porozumění výzvám spojeným s drogovou kriminalitou a prevencí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO DROGOVÉ SCÉNY

Drogová problematika představuje neustále se vyvíjející a komplexní fenomén, který ovlivňuje společnost nejen v České republice, ale po celém světě. V souvislosti s uvedenou problematikou je potřeba si uvědomit, že člověk se pohybuje v prostředí, kde vývoj společnosti a změny v ekonomické a politické sféře mají hluboký dopad na povahu a rozsah drogové scény v zemi. Současná drogová scéna odráží širší sociální, ekonomické a kulturní trendy, které pronikají a výrazně ovlivňují dění ve společnosti. Ve stínu globalizace, díky které došlo k propojení světových trhů, se mění způsoby, jakými drogy cirkulují a jak na ně reaguje vláda a společnost. Drogy nejsou izolovaným jevem, jsou propojeny s různými formami kriminality, sociální nerovností a ekonomickými aspekty. Rozmanitost v dostupných návykových látkách od těch tradičních, až po ty nově vznikající syntetické drogy, otevírá nové výzvy v oblasti prevence, léčby a regulace.

1.1 Základní terminologie

Drogou může být v širším slova smyslu chápána látka, která může být rostlinného nebo živočišného původu a je používána k výrobě léčiv. V kontextu jiné definice se drogou stává jakákoli substance, která, jakmile vstoupí do živého organismu, může ovlivnit jednu nebo více jeho funkcí. Termín "droga" může mít různé významy. Někde je považováno za drogu každé léčivo, zatímco v jiných zemích může droga označovat omamnou látku, a to jak přírodní, tak syntetickou. Omamná droga je používána k jiným účelům než k léčení, jako například v magii, náboženství nebo při toxikomanií a musí splňovat dvě klíčové podmínky, kdy první podmínkou je schopnost ovlivňovat vnímání reality, tedy vykazovat psychotropní účinky, a mezi druhou podmínku se řadí vyvolávání závislosti (Valíček et al., 2000).

Omamné látky jsou takové, které vyvolávají spánek, zatímco psychotropní látky ovlivňují činnost nervového systému a mohou mít psychoaktivní účinky na mysl, náladu, vědomí nebo chování jedince. Tyto látky mohou ovlivňovat vnímání, myšlení, emoce nebo vědomí (Běláčková et al., 2016).

V souvislosti s uvedenou problematikou je potřeba zdůraznit pojem narkotika, který je velice často používán jako synonymum pojmu droga, nicméně v některých kontextech mohou mít tato synonyma odlišné významy. Termín narkotikum se používalo běžně v medicíně pro označení analgetické drogy jako je opium nebo morfin, která v malém množství otupuje smysly, tlumí bolest, nebo navozuje hluboký spánek (Valíček et al., 2000).

1.2 Dělení drog

Drogy mohou být děleny podle různých hledisek, a to podle účinků na organismus, původu nebo chemické struktury.

1.2.1 Dle původu

Zakládá se na tom, zda jsou látky:

- a) *přírodní*, které jsou získávané z rostlin, hub nebo živočichů (opioidy, kanabinoidy),
- b) *polysyntetické*, které vznikají modifikací přírodních látek pomocí chemických procesů (heroin, metamfetamin),
- c) *syntetické*, které jsou uměle vytvořené v laboratořích a nemají přímý přírodní základ (LSD, MDMA) (Kumar et al., 2018).

1.2.2 Dle míry rizika

Často se lze setkat s kategorizací drog na tvrdé a měkké, což může být v některých případech zavádějící, jelikož v tomto případě se toto dělení zaměřuje na určitou míru rizika, které drogy mohou přinášet. Z tohoto hlediska lze drogy rozdělit do následujících skupin:

- a) *vysoce rizikové*, které jsou známý schopností rychle vyvolat závislost a mají výrazné halucinogenní účinky, mohou také značně poškodit zdraví (heroin, crack, toluen),
- b) *vysoce až středně rizikové*, které mají potencionální dopad na fyzické zdraví, psychický stav, vyvolávají změněné stavy vědomí a vnímání (pervitin, lysohlávky, kokain), patří zde i alkohol, jenž je legální a sociálně přijatelný, ale vede k závislosti a poškození zdraví v podobě onemocnění jater,
- c) *střední rizikové*, které jsou méně nebezpečné, jako je tabák a kofein, avšak je třeba brát v úvahu jejich rizika spojená s jejich užíváním (Preslová, 2012).

1.2.3 Dle farmakologických účinků

- a) *Halucinogeny* – jde o drogy, které způsobují změny vnímání času, reality a okolního prostředí s cílem ovlivnit mysl, zvyšují tělesnou teplotu, srdeční tep a krevní tlak. Mohou také snižovat potřebu spánku a chuť k jídlu. Účinek halucinogenů je rozmanitý, např. zvýšená sexualita nebo zvýšený sexuální zájem je krátkodobým účinkem LSD a MDMA. Většina halucinogenů není toxická (Walters, 2014).

- b) *Opioidy* – jedná se o nejstarší a nejúčinnější léky pro léčbu silné bolesti, vyvolávají účinky podobné morfinu. Opioidy jsou jednou z nejčastěji předepisovaných léčiv na světě pro léčbu kašle a poskytování úlevy od bolesti a zahrnují látky jako je heroin, kodein, morfin, fentanyl, a další. Opioidy ovlivňují nervový systém odměny v mozku stimulací uvolňování dopaminu. Dopamin je neurotransmitter spojený s pocitem odměny, radosti a pohody. Při užívání opioidů může dojít k nadměrnému uvolňování dopaminu, což rozvíjí pocit euforie a potěšení. Tento pocit může být pro lidi přitažlivý a může přispět k riziku závislosti (Walters, 2014; Dvořák, 2022).
- c) *Sedativa* – jsou definována jako látky, které snižují aktivitu mozku a nervů, působí přímo na centrálně nervový systém (dále jen „CNS“) a vytvářejí uklidňující nebo uspávací účinek. Jsou proto užívána ke zmírnění úzkosti, podpoře spánku a ke zvládnutí záchvatů. Sedativa jsou na celém světě hojně užívána jako léky předepsané na lékařský předpis i jako nelegální látky. Do této kategorie patří např. benzodiazepiny (alprazolam, diazepam, alkohol apod.) (Kumar et al., 2018).
- d) *Stimulanty* – tato třída zahrnuje mnoho léků, včetně těch, které mohou zvýšit aktivitu centrálního nervového systému a těla, aby uživatele povzbudily, zaměřily a udržely v bdělém stavu. Zahrnují látky, jako jsou kokain, crack, extáze, amfetaminy a metamfetaminy. Stejně jako mnoho jiných drog mají stimulanty velmi vysoký potenciál k závislosti (Walters, 2014).
- e) *Kanabinoidy* – látky vyvolávající jedinečný syndrom účinků na chování lidí a zvířat. Nejvýraznějším rysem je počáteční období euforie a uvolnění, po kterém následuje období deprese. Při nízkých dávkách kanabinoidy vyvolávají směs stimulačních a depresivních účinků, při vyšších dávkách zase působí převážně depresivně. K příjemným subjektivním účinkům kouření marihuany, které pravděpodobně přispívá k jejímu zneužívání, patří pocit klidu a zkreslení sluchu i zraku (Dvořák, 2022).

1.3 První výskyt drog v historii

Historie drog je rozsáhlá a různorodá. Nejde jen o problém současné moderní doby, neboť drogy se již využívaly v starší době kamenné, resp. ve třetím tisíciletí př. n. l., kdy hlavním prostředkem pro zajištění obživy byl lov zvěře doplněný sběrem rostlin, plodů a různých bobulí. Archeologické nálezy poukazují na to, že už v prehistorických dobách lidé používali různé rostliny, výtažky z bobulí a houby pro rituální, léčebné a náboženské účely. V rámci

starověkých civilizací, jako byly civilizace v Mezopotámii, Egyptě, Indii a Číně, byly určité látky používány za účelem podpoření léčivých účinků, či při různých ceremoniálech a obřadech (Robert C. Bonner, 1992).

Mezi nejstarší existující důkaz o užívání drog se řadí hrob muže z pozdní doby bronzové, v jehož okolí bylo nalezeno 22 kusů nádob a džbánu s obsahem stop po opiu. Na hrob vědci narazili při provádění vykopávek v lokalitě Tel Yehud v roce 2012. Hrob muže pochází z Mezopotámie z doby 3 400 př. n. l., proto je vnímám jako nejstarší dokument o výskytu psychotropní látky. Výzkumem bylo dále zjištěno, že část nalezených nádob pochází z nedalekého Kypru, kde se prokazatelně pěstoval mák setý. V uvedeném tisíciletí lidé získávali opium řezáním makovic máku setého a to bylo užíváno pro rituální a léčebné účely a jako uklidňující prostředek (Mihulka, 2022). Psychologické účinky opia znali už staří Sumerové, tj. 4000 let př. n. l., jenž mák označovali jako „rostlinu radosti“ (Robert C. Bonner, 1992).

Řekové a Římané významně přispěli k racionálnímu rozvoji užívání rostlinných drog ve starověkém západním světě. Ve starověkém Řecku a Římě byly drogy považovány za lék, resp. za látky, které přispívají k léčbě, ale ve výsledku organismus ohrožují. Zjistilo se, že jsou schopny například ulevit od bolesti nebo navodit spánek. Opium a jeho dva hlavní alkaloidy, morfin a kodein, jsou silnými léky proti bolesti a dodnes jsou nepřekonanými hypnotiky a sedativy. Droga má navíc stahující a protikřečové vlastnosti, takže je také účinným prostředkem proti průjmu a kašli. Léčebné využití opia lze vysledovat až do předklasických kultur v Malé Asii a Egyptě. Římský císař Marcus Aurelius dokonce na doporučení od svého osobního léčitele Galéna užíval vždy ranní dávku opia, kterou si rozpouštěl ve ohřátém víně, a to z důvodu jeho léčebných účinků (Fabbri, 2006).

Jako další podpůrný dokument o výskytu psychotropní látky v minulosti, a to konkrétně konopí, je považován nález dřevěných kadidelnic s kameny na pohřebišti Jirzankal ve východním Pamíru v Číně, kde se konopí spalovalo před 500 př. n. l. Kameny obsahovaly stopy po zuhelnatělých semenech konopí. To naznačuje, že konopí se v západní Číně kouřilo jako součást rituálních nebo náboženských aktivit nejméně před 2500 lety a že rostliny konopí produkovaly vysoké množství psychoaktivních látek. K extrakci látek odpovídajících marihuaně ze zbytků spálené směsi byla použita plynová chromatografie a hmotnostní spektroskopie. Ve srovnání s běžně pěstovaným konopím byla navíc hladina THC a příbuzných terpenofenolických látek výrazným způsobem zvýšená, tudíž se předpokládá,

že se jednalo o odrůdy, jež byly pěstované a šlechtěné se záměrem pro další psychoaktivní využití (Ren et al., 2019).

Význam historie v oblasti drog podpořila doložená informace o výskytu hašiše. Vzhledem k tomu, že hašiš se vyrábí z květu samic konopí, resp. z pryskyřice, tak je prokázáno, že hašiš užívali obyvatelé již ve 13. století. Rovněž v této době indická kultura uctívala výtažek z konopí, který pojmenovala jako „blang“. Co se týče hašiše, tak první zmínka o uvedené látce pochází z cesty Marca Pola, jenž ve své cestě zmiňuje sektu pod názvem „Assasíni“, jejíž řád působil ve světě již od 2. pol. 11. století. Význam pojmenování „Asasín“ byl velice známý a vychází z arabského slova hashashin, což označuje uživatele hašiše (Shor, 2013).

1.4 Historie drog od 17. století do 20. století

Někteří historici uvádějí jako původ rozšíření užívání opia Čínu, odkud byl prováděn dovoz tabáku do evropských zemí Holanďany z Jávy v 17. století. Číňané údajně míchali opium s tabákem. Tato praxe se ujala v celé oblasti, a nakonec vedla k rozšíření kouření opia, a to jak s tabákem, tak bez něj. V roce 1803 německý lékárník Serturner izoloval a popsal hlavní alkaloid opia, který pojmenoval morfium podle Morfea, řeckého boha snů. Brzy následoval vynález injekční stříkačky a objev dalších alkaloidů opia: kodeinu v roce 1832 a papaverinu v roce 1848. V 50. letech 19. století se v medicíně běžně používaly čisté alkaloidy namísto surových opiových preparátů (Bonner, 1992).

Ve Spojených státech se opiové přípravky staly široce dostupnými v 19. století a morfium se hojně používalo jako lék proti bolesti pro zraněné vojáky během občanské války. Jako důsledek války byla závislost na opiu dobově nazývána "vojenská nemoc". V 70. letech 19. století chemici vyvinuli záměnu morfinu na bázi opia, která byla sice silná, ale nenávyková. Německá farmaceutická společnost Bayer začala jako první vyrábět ve větším množství novou látku pod názvem heroin, jako lék proti kašli. Brzy se však ukázalo, že heroin má narkotické a návykové vlastnosti, které daleko převýšily vlastnosti morfinu (Prevcentrum.cz, 2017). Heroin se díky své rozsáhlé dostupnosti stal cílovým a zároveň jediným vyhledávaným prostředkem osob závislých na morfinu. V průběhu doby se kvůli vysoké závislosti stal heroin zakázanou látkou, což tento problém podpořila Jednotná úmluva o omamných látkách, kterou ještě tehdejší Československá socialistická republika podepsala v roce 1961. Jako první dokument, který stanovil zákazy a omezení týkající se regulace diacetylmorfinu a soli, byla Úmluva č. 173/1933 Sb., o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek (Hamouzová, 2003).

Mezi další nejvíce rozšířenou drogu se řadí amfetamin, který byl poprvé uměle vyráběn v 90. letech 19. století v Německu, přičemž však až ve 30. letech 20. století se začaly zkoumat jeho farmakologické vlastnosti, což přivedlo uvedení amfetaminu na trh jako léku, který byl dostupný bez lékařského předpisu pod názvem benzedrin. Tento lék byl užíván při léčbě vzácné neurologické poruchy narkolepsie. Pro své stimulační vlastnosti byl amfetamin hojně užíván vojáky za druhé světové války. Od té doby se stal nejoblíbenějším syntetickým stimulantem centrálního nervového systému v Evropě. Po válce byl amfetamin stále široce používán ve zdravotnictví, ale vzhledem k jeho psychoaktivním vlastnostem začal být zneužíván k rekreačním účelům. Proto byla přijata opatření k omezení přístupu k této sloučenině, která není určena pro lékařské účely. Amfetamin byl zařazen do seznamu II. Úmluvy o psychotropních látkách z roku 1971. V 90. letech 20. století se na drogovém trhu rozšířil derivát amfetaminu – MDMA (3,4-methylenedioxy-methy – amfetamin), přičemž však na počátku 21. století evropský drogový trh ovládl kokain, a nyní je amfetamin po kokainu druhým nejčastěji užívaným stimulantem (Byrska, Zuba, 2014; Dvořák, 2022)

2 DROGOVÁ KRIMINALITA VE SVĚTĚ

Vztah mezi drogami a kriminalitou se dostal do popředí zájmu kriminologů v souvislosti s prudkým nárůstem závažné trestné činnosti, zejména násilné kriminality, na přelomu 80. a 90. let v centrálních městech USA. Drogová kriminalita zahrnuje širokou škálu nelegálních aktivit spojených s výrobou, distribucí a užíváním drog. Paul J. Goldstein pro lepší pochopení vzájemné vazby drog a kriminality vytýčil tři způsoby, jímž se uvedená problematika propojuje. Jednou z příčin páčání kriminality jsou psychofarmakologické vlastnosti drog, které mají negativní účinky na psychickou stránku člověk. Dalším jevem je ekonomické nutkání spočívající v zisku finančních prostředků na nákup drog. Mezi další příčinu a rovněž poslední zmíněnou vazbu se řadí nelegální obchod s drogami za účelem získání velkého finančního obnosu. Kriminalita v souvislosti s drogami má tedy vážné sociální, ekonomické a zdravotní důsledky na globální úrovni (Conteras, Hipp, 2019).

2.1 Právní rámec pro boj proti drogové kriminalitě

Klíčovou roli v regulaci a boji proti drogové kriminalitě na globální úrovni hrají níže uvedené mezinárodní úmluvy a dohody týkající se drogové problematiky:

- *Mezinárodní úmluva o opiu a dalších návykových látkách z roku 1925*, která podpořila nový systém povolování vývozu a dovozu návykových látek, kterým se pomocí kontroly ze strany Stálé ústřední rady zhoršily podmínky odklonu opiátů, kvůli čemuž však někteří výrobci začali uvádět na trh a zároveň vyvážet nové deriváty morfinu.
- *Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948* zdůraznila základní hodnoty člověka, které již v minulosti podporovaly prevenci nejen v oblasti drogové kriminality.
- *Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961*, jež podpořila integraci opatření předchozích dohod, a tím i rozšířila působnost mezinárodní kontroly na další drogy, jako je konopí a listy koky.
- *Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971* byla přijata z důvodu rozvoje farmaceutického průmyslu, a tím i výroby velkého množství psychotropních látek. Tato úmluva se zaměřila na kontrolu produktů legálního průmyslu i tzv. pouličních drog jako byl metanfetamin a jiných drog, které se nepoužívaly v lékařské praxi.

- *Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988*, která podpořila zavedení nových opatření proti praní špinavých peněz, které spočívaly v tom, že zločinci zapojení do nezákonného obchodu přišli o výnosy ze své trestné činnosti. Přijetím úmluvy se rovněž zabránilo mezinárodnímu obchodu s látkami používanými při nezákonné výrobě drog, s tzv. prekurzory (Bulletin on Narcotics, 1999).
- *Rámcová úmluva Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku z roku 2003*, jež rovněž podpořila kontrolu a regulaci spotřeby tabákových výrobků, které byly a jsou považovány za návykovou látku (Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2012).
- *Úmluva Organizace spojených národů proti korupci z roku 2003* měla potlačit korupci, která byla spojována s obchodem a distribucí drog a organizovaným zločinem (Transparency International ČR, 2013).

2.2 Význam a kategorie drogové kriminality

V posledních letech zaznamenalo několik členských států Evropské unie (Francie, Německo, Maďarsko, Česká republika, Slovensko a Polsko) radikální a prudký nárůst pěstování konopí vietnamskými skupinami. Tato činnost byla spojena s nelegální imigrací a pašováním lidí, čímž se v Evropě zabývají vietnamské organizované zločinecké skupiny. V porovnání s výrobou a obchodem s jinými nelegálními drogami jako je kokain, heroin a syntetické drogy, má pěstování konopí relativně nízkou prioritu policejního vyšetřování, neboť se ve světě rozlišuje mezi tzv. měkkými drogami, jako je konopí, a tvrdými drogami, jako je kokain a heroin. Proto je potřeba zdůraznit, že drogová kriminalita prudce souvisí s ostatními nelegálními činnostmi (Schoenmakers, Bremmers, Kleemans, 2013).

2.2.1 Výroba a distribuce drog

Trh s drogami lze označit jako přímý výrobní řetězec složený z několika fází (doprovázený několika výrobními funkcemi), začínající výrobou v zemi původu a následným distribuováním do tranzitních zemí. Dále jsou drogy přepravovány a distribuovány na tzv. downstream trzích, až se dostanou ke konečným spotřebitelům. V kontextu výrobního řetězce s drogami downstream trh zahrnuje místní dealery, distributory, nebo další aktéry, kteří jsou zapojeni v poslední fázi dodávkového řetězce (Pollack, Reuter, 2014). V souvislosti s výrobou a distribucí drog je potřeba zmínit nejznámějšího producenta, a to Kolumbii, která před rokem 1994 byla sice malým hráčem v pěstování rostliny koky, ale za

to důležitým distributorem kokainu. Největšími konkurenty pro Kolumbii byl Medellínský a Calijský kartel, což je pojmenování pro dvě konkurenční organizace působící ve 20. století právě v Kolumbii, jejichž pěstování koky a počáteční zpracování se soustředilo v Peru a Bolívii, odkud zboží v podobě kokainové pasty a báze bylo dopravováno na hlavní trhy spotřebitelů v Severní Americe. V druhé polovině 90. let 20. století se pěstování koky v Kolumbii rapidně vzrostlo a do roku 2000 se Kolumbie stala hlavním producentem listů koky, neboť vyprodukovala více než 70 % světové produkce koky a kokainu (Mejía, 2016).

2.2.2 Obchod s drogami

Jedná se o komplexní nelegální odvětví, které zahrnuje všechny fáze výroby, distribuce a prodeje omamných psychotropních látek. Obsahuje významné sociální, ekonomické a bezpečnostní dopady na společnost. Na konci 90. let 20. století a na počátku nového tisíciletí se objevilo přibližně 300 menších organizací obchodníků s drogami. Obchod s drogami se velice rychle rozšířil, nejen v Americe, ale po celém světě (Bagley, Rosen, 2015). V Evropě se velmi rychle rozrostla dostupnost heroinu a kokainu. Členské státy Evropské unie (dále jen „EU“) v roce 2021 zabavily historicky nejvyšší množství kokainu, a to celkem 303 tun, přičemž přibližně 75 % uvedené hmotnosti bylo objeveno v Belgii, Nizozemsku a Španělsku. Dle předběžných údajů Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost lze v roce 2022 pozorovat vzestup zabaveného množství kokainu v Antverpách, což je druhý největší evropský přístav. V Belgii bylo v roce 2021 zabaveno celkem 96 tun kokainu, přičemž v roce 2022 bylo zabaveno 110 tun, což lze uvést, že značně došlo k nárůstu nejen obchodování s drogami, ale i k distribuci. Tyto zjištěné informace naznačují, že organizované skupiny stále častěji zaměřují svou pozornost i na menší přístavy v ostatních zemích EU a v sousedících zemích s EU. Co se týče obchodování s heroinem, tak známé je tímto velice Turecko, kde v roce 2021 bylo odhaleno a zabaveno 22,2 tun. Většina heroinu konzumovaného v Evropě má svůj původ v Afghánistánu, kde byl v dubnu 2022 Tálibánem vyhlášen zákaz pěstování opiového máku (Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2023).

2.2.3 Zneužívání drog

Zneužívání drog je běžným problémem ve Spojených státech, avšak rostoucí obavu v posledním desetiletí vyvolávají nové nebo atypické drogy, které se stávají stále populárnějšími. Například kratom je v poslední době v západních zemích stále více uznáván jako přírodní alternativa pro ty, kteří si sami léčí chronickou bolest. Kratom je považován

jako prostředek při odvykání opioidů, přičemž zprávy o jeho používání jako náhražky opioidů pocházejí z první poloviny 19. století. Mezi další zneužívanou drogu se řadí syntetické kanabinoidy, které v posledním desetiletí získávají popularitu na evropském trhu. V USA byly známy až od 2008 roku. Často se prodávají jako kadidlo ve fóliových balíčcích s nápisem „není určeno k lidské spotřebě“ a lze je vdechovat, požívat a aplikovat injekčně, mají totiž podobné účinky jako marihuana obsahující látku THC, ale jsou zcela uměle vyrobené. Za další nejvíce zneužívanou látkou lze zařadit salvinorin A, což je účinná rostlinná složka šalvěje, která způsobuje halucinace a alterace. V posledních letech bylo zaznamenáno zvýšené užívání tohoto halucinogenu opět ve Spojených státech (Rech et al., 2014).

2.2.4 Praní peněz a organizovaný zločin

Pokud hovoříme o praní špinavých peněz, máme na mysli procesy, kdy zločinci a jejich pomocníci přeměňují výnosy z trestné činnosti na zdánlivě legální peníze nebo aktiva prostřednictvím finančních institucí. Kromě ruských a ukrajinských zločineckých organizací působí ve světě řada dalších zločineckých skupin, a to čínské, arabské, turecké a albánské organizace. Hlavním motivem organizovaného zločinu je získávání peněz, proto jejich zásadním cílem je nalezení možností k legalizaci agregovaného zisku. Nejvíce bojuje s praním špinavých peněz Maďarsko, které se od poloviny 90 let 20. století připravovalo na vstup do EU a muselo projít řadou změn, a to hlavně v oblasti celkové ekonomiky státu. Vzhledem k tomu, že s přechodem země na tržní hospodářství byla potřeba značná podpora zahraničního kapitálu, tak tato potřeba přitáhla do země pozornost zločineckých organizací z celého světa. V Maďarsku jsou v současnosti aktivní například italské, albánské a gruzínské mafiánské skupiny, které se zabývají praním špinavých peněz a obchodem s konopím. Zločinecké subjekty z turecké diaspory ovlivňují trh s heroinem, zatímco slovenské i bulharské subjekty ovlivňují trh s pašováním lidí (Schubauer, Jakulin, 2015; Global organized crime index, 2023).

2.2.5 Násilí a konflikty

V některých oblastech, kde se pěstují nebo pašují drogy, dochází k intenzivním teritoriálním bojům mezi různými drogovými kartely nebo zločineckými skupinami. Vystavení osob konfliktu může vést ke zvýšení prevalence užívání drog v populaci, jak tomu bylo v letech 2005 až 2009 v Afghánistánu, kdy se zvýšil počet pravidelných uživatelů opia v období intenzivního konfliktu. Úřad Organizace spojených národů pro drogy a kriminalitu (dále jen

„UNODC“) zjistil, že zhruba jedna třetina afgánských uprchlíků začala užívat opioidy v době, kdy probíhaly vojenské konflikty v Íránu a Pákistánu. Mezi další konflikt, který poznamenal životy mnoha osob, lze zařadit libanonskou občanskou válku, kvůli které výrazně vzrostl počet uživatelů drog, kdy 80,5 % tvořili uživatelé heroinu (Jack, Masterson, Khoshnood, 2014).

2.3 Šíření prodeje drog v kyberprostoru

Kyberprostor, který zahrnuje skrytou část internetu nepřístupnou pro běžné prohlížeče, jinak řečeno „darknet“, se stal klíčovým prostředím a zdrojem pro prodej a nákup drog. Šíření prodeje drog v kyberprostoru představuje nový cíl pro orgány činné v trestním řízení, neboť umožňuje obchodníkům s drogami a jejich uživatelům provádět transakce anonymně a v utajení. V roce 2011 velkou pozornost veřejnosti a médií získaly kryptomarkety sloužící jako platforma online tržiště, která sdružuje více prodejců nabízejících k prodeji většinou nelegálního zboží a služby. Na těchto tržištích převažuje prodej nelegálních a nepovolených drog, neboť prodejci a kupující mohou provádět transakce bez zveřejnění své identity. Kryptomarkety využívají ke skrytí identity svých účastníků, provedených transakcí a fyzického umístění prohlížeč jako je Tor, který při přístupu na stránky skrývá IP adresu počítače. Drogové kryptomarkety představují nový mechanismus šíření specifických drog do nových lokalit, kde dosud drogy nebyly dostupné.

Za první online nelegální platformu je považován kryptomarket Silk Road, který byl vytvořen v roce 2011 a byl zaměřen především na prodej nelegálních drog, které se nakupovaly online od prodejců a doručovaly se poštou. Kupující za drogy platili v prakticky nedohledatelné kryptoměně – bitcoin, nebylo tedy třeba platit kreditní kartou s uvedením totožnosti, ale platby byly prodejcům uvolňovány až poté, co byli kupující s dodávkami spokojeni. Tento trh rychle vzrostl, dokud ho 2. října 2013 nezabavily policejní orgány. V rámci prověřování bylo zjištěno, že v posledním měsíci fungování Silk Road byly nejvyšší příjmy z prodeje konopí, extáze neboli MDMA, široké škály psychedelických drog, stimulantů, jako je kokain, a léků na předpis. Zároveň bylo zjištěno, že většina nákupů se týkala menších částek, což svědčilo spíše o osobním použití drog než o nákup k dalšímu prodeji a distribuci. Během několika týdnů po uzavření Silk Road byla spuštěna verze Silk Road 2.0, ačkoli v té době už o dominantní postavení soupeřila konkurenční tržiště (Aldridge, Décary-Héту, 2016).

2.4 Dopady na společnost a ekonomiku

Obecně je kriminalita historicky proměnlivý jev, který se mění jak kvantitativně, tak i kvalitativně, přičemž tyto změny jsou podmíněny několika faktory, mezi které patří organizační aspekty, rozhodnutí a opatření vlády, sociální a estetické změny, ideologické posuny a další objektivní podmínky ve společnosti. V průběhu času některé formy trestné činnosti zanikají a naopak se objevují nové formy a způsoby kriminality. V závislosti na rozsahu distribuce a objemu prodeje drog lze považovat obchod s drogami samostatně za jedno z největších odvětví kriminálního podnikání. Jak je známo, tržní ekonomika má velmi složitý, rozporuplný charakter. Hlavním cílem je pro ni poptávka po zboží, pokud existuje, bez ohledu na to, zda přináší společnosti užitek, nebo ne, trh ji produkuje. Stejně je to i s drogami. Pouze legální zákaz nemůže změnit technologické procesy, aniž by podpořil socioekonomické prostředí. Globální rozsah drogového byznysu nám umožňuje považovat jej za zvláštní oblast kriminálního podnikání. Podle odborníků Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) dosahuje roční obrat drogového trhu 900 miliard dolarů, což je 10 % mezinárodního obchodu a převyšuje objem celosvětového prodeje automobilů.

Droga je specifické zboží, které samo o sobě vytváří poptávku na trhu. Nepotřebuje žádnou reklamu, protože člověk, který ji několikrát vyzkouší, se stane závislým. V důsledku toho je boj proti drogové závislosti v podmínkách volného místního trhu obtížný a vyžaduje společné úsilí všech zemí světa. Z velké míry drogové kriminalitě přispívá vysoká nezaměstnanost v dané zemi, v důsledku které se zvyšuje stav distribuované kriminality, jako je obchod s drogami, pašování a obchod se zbraněmi. Postupně se také navyšuje závislost na hazardu a prostituce. Kvůli nezaměstnanosti představují uvedené formy drogové kriminality jediný způsob, jak za krátkou dobu získat značný finanční obnos (Otinashvili, Veshapidze, Zoidze, 2023).

Sociální dopady při obchodování s drogami jsou zvýrazněny a posíleny jejich přímými a nepřímými ekonomickými dopady. Částky vynaložené za drogy představují zdroje, o které přicházejí legální produktivní podniky. Naopak peníze, které jsou „prané“ překupníky drog, leckdy zkorumpují všechny, kdo s nimi přijdou do styku. V důsledku toho drogoví překupníci, kteří si kupují legální podniky, zjistili, že je snadné začlenit dealery do společnosti. Drogoví překupníci, kteří takto využívají existující legální podniky, vědí, že tam, kde jde o tak obrovské sumy, lze i ctihodné občany přimět k tomu, aby přehlédli zdroj peněz.

Při zneužívání drog vznikají také závažné zdravotní problémy, které zahrnují předávkování drogami, otravy „pouličními“ drogami i nesprávně užívání farmaceutických léků. Dokonce i marihuana může mít dlouhodobě ničivé účinky. Nejenže je marihuana drogou, se kterou mnoho uživatelů začíná zneužívat drogy, ale také marihuanové cigarety mají mnohonásobně vyšší obsah dehtu a karcinogenních látek než tabákové cigarety. Další problémem jsou drogově závislé matky, které porodí závislé děti, a tím i šíří nemoci, jako je hepatitida a AIDS. Tyto nemoci se rovněž šíří prostřednictvím uživatelů drog, kteří sdílejí kontaminované jehly (Lyman, 2016).

2.5 Dopady pěstování drog na životní prostředí

Vztah mezi nelegálními drogami a životním prostředím se zaměřuje na dvě zdánlivé paradoxní situace.

- 1) *Malé množství půdy, ale velký dopad na životní prostředí* – to znamená, že plocha potřebná pro pěstování nelegálních drog je v globálním zemědělství zanedbatelně malá, ale pěstování těchto drog hraje nepřiměřeně velkou roli v odlesňování a degradaci některých z nejbohatších ekosystémů na světě, včetně těch v národních parcích a oblastech obývaných původními obyvateli.
- 2) *Environmentální devastace přes opatření proti pašování drog* – popisuje tu skutečnost, kde navzdory trvalým investicím, které jsou zaměřeny na opatření proti pašování drog a dalším opatřením proti obchodování s drogami, se environmentální devastace rozšiřuje do regionů, kde se drogy pašují.

Díky získaným údajům ze strany UNODC se lze přesvědčit, že snahy o likvidaci pěstovaných rostlin koky mají tendenci přesouvat výrobu drog do neudržovaných pohraničních oblastí bohatých na zdroje. UNODC rovněž zmiňuje, že pěstování drogových plodin má vážné dopady na životní prostředí, neboť např. konopí, koka a opiový mák se často pěstují na polích, které vznikly vykácením lesů. V souvislosti s tímto zjištěním je potřeba si uvědomit, že když jsou pole, na kterých se pěstují drogy zničena, např. leteckou fumigací, ztráta lesů se obvykle zvyšuje, neboť pěstitelé si najdou vždy nějaký způsob k vykácení lesu za účelem obnovení pěstírny drogových plodin. Např. v Kolumbii bylo v letech 2001 až 2014 kvůli pěstování koky ztraceno 2 910 km² primárního lesa, také v roce 2014 se koka pěstovala v 16 z 59 kolumbijských národních parků. Dále je potřeba zmínit, že v amazonských pohraničních oblastech Peru a Brazílie je odlesňování způsobené především pěstováním koky a snahami o její likvidaci v podhůří And (McSweeney, 2015).

Odlesňováním se rovněž inspirovaly mexické drogové organizované skupiny, které začaly pěstovat marihuanu na kalifornských státních a federálních lesních pozemcích, kde k dosavadním dopadům patří mýcení půdy, znečištění agrochemikáliemi, které se používají k jejímu pěstování a zpracování. Také je zde rozšířené pytláctví volně žijících živočichů a v neposlední řadě odvádění povrchové vody ohrožuje vzácné a ohrožené ryby, obojživelníky a další živočichy (Carah et al., 2015).

3 DROGY A DROGOVÁ KRIMINALITA V ČR

Drogová problematika a drogová kriminalita představují závažné sociální a zdravotní problémy, kterým čelí nejen Česká republika, ale i mnoho dalších zemí světa. Tato problematika je v současné době velice rozsáhlá a ovlivňuje různé aspekty společnosti, včetně zdravotního stavu populace, ekonomické stability a bezpečnosti osob. V České republice byly drogy vnímány jako jev převážně spojený s mladistvou subkulturou, ale dnes se rozšířily do různých vrstev společnosti a mají širší dopad na veřejné zdraví a bezpečnost. Drogová kriminalita je tedy často označovaná za trestnou činnost související s nedovoleným obchodováním s omamnými a psychotropními látkami, nebo jejich prekurzory. Tato forma trestné činnosti je obecně považována za závažný problém a přispívá k celé řadě problémů spojených s užíváním nelegálních drog, včetně zdravotních rizik a negativních sociálních dopadů. Tyto problémy jsou často vzájemně propojeny, což zvyšuje jejich závažnost (Zeman, Štefunková, Trávníčková, 2015).

3.1 Vývoj drogové scény v komunistickém Československu

Téměř na začátku komunistického režimu, se v Československu začaly zneužívat psychostimulanty, což jsou látky působící na centrální nervový systém v podobě stimulace. Jejich první výskyt je datován na rok 1945, kdy v poválečném období se mezi studenty a vojáky rozšířilo užívání amfetaminu ve formě tablet prodávané pod názvem Psychoton. Tento přípravek na bázi amfetaminů se stal častou drogou zneužívanou v nočních podnikcích, jak narkomany, tak lidmi, jež žádné omamné látky v uvedené době neužívali. Tento přípravek byl původně uváděn jako prostředek ke zlepšení duševních procesů a lidské výkonnosti. Lidé proto Psychoton považovali za revoluční a moderní prostředek, který jim umožňoval stimulaci myšlení a výkonnosti bez negativních dopadů. Postupem času se tento uvedený přípravek stal běžně předepisovaným lékem a seznámila se s ním velká část populace. Později se začaly objevovat první případy psychických poruch a závislosti u lidí užívajících Psychoton, proto došlo k jeho zařazení mezi omamné látky spadající pod opiový zákon z roku 1938 (Kolář, 2018).

V 50. a 60. letech lidé objevili alternativu Psychotonu, a to v podobě efedrinových tablet s názvem Yastil. Látka efedrin byla známá na základě stimulačních účinků působících na centrální nervovou systém, neboť zvyšovala bdělost a energii. Tato stimulační vlastnost vedla k tomu, že lék Yastil byl někdy zneužíván jako náhrada za omamné látky v psychiatrických léčebnách a v 70. letech 20. století se stal velmi populárním i mezi vězni.

Od druhé poloviny uvedeného data se v oblasti dnešní České republiky docházelo k rozšíření užívání metamfetaminu, který se vyráběl po domácku vytvořených varnách z efedrinu a léků obsahujících tuto látku, jako je Yastil. Čistý efedrin byl získán díky nelegálním únikům z Výzkumného ústavu antibiotik a biotransformací v Roztokách u Prahy, kde jeho výroba byla zahájena v roce 1971. Během 80. let 20. století metamfetamin spolu s dalšími psychoaktivními drogami vládl tehdejší drogové scéně. Po roce 1989 se na český trh dostal nelegálně heroin, který byl do země pašován z oblastí, kde se běžně dosud vyrábí (Kostelec, Pont, Stöver, 2010; Mravčík et al., 2021).

3.2 Současný stav drog a návykových látek

Nejvíce užívanou nelegální drogou v České republice jsou konopné látky, které alespoň jednou v životě užila přibližně čtvrtina obecné populace ve věku od patnácti let. Konkrétně jde o marihuanu a hašiš, což tyto konopné drogy jsou stále populární, zejména mezi mladými lidmi. Užívání ostatních nelegálních drog se vyskytuje na výrazně nižších úrovních, nicméně jako hlavní problémovou nelegální drogou je v ČR považován metamfetamin neboli jinak řečeno pervitin. Ze všech zemí EU, kde se pervitin vyrábí, připadá na ČR více než 82 % produkce. Situace s pervitinem se v ČR nelepší a výroba pervitinu neklesá, a to ani navzdory nedostatku surovin, který byl v roce 2022 způsoben vlivem pandemie COVID-19. Hlavním zdrojem pro výrobu pervitinu jsou léky obsahující pseudoefedrin, který je v ČR dostupný pouze v kombinaci s analgetiky, nebo antihistaminiky. Mezi dále nejčastěji užívané drogy se řadí extáze, LSD, halucinogenní houby a ketamin (Národní monitorovací středisko pro drogy a závislost, 2023).

3.3 Vymezení kriminality související s drogami

Vztahem mezi užíváním drog a trestnou činností se zabývá Goldsteinův tripartitní model, který rozlišuje tři základní typy trestné činnosti spojené s drogami, které Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost v roce 2007 rozšířilo o další typ.

- 1) *Psychofarmakologicky podmíněná trestná činnost* – zahrnuje přímé vlivy psychoaktivních látek na mysl nebo chování uživatelů v důsledku akutního či chronického užívání, což může vést k vyvolání agrese či násilí, nebezpečnému chování, které je příčinou páchaní trestných činů. V případě konopí a opioidů se může jednat spíše o trestné činy páchané v souvislosti s abstinenčními stavy než přímým působením drogy.

- 2) *Ekonomicky motivovaná trestná činnost* – je zaměřená na činy páchané za účelem získání finančního obnosu pro vlastní financování užívání drog, kromě prodeje drog zahrnuje krádeže, loupeže, prostituci, padělání lékařských předpisů.
- 3) *Systémová trestná činnost* – je charakterizována s vysokými zisky a týká se organizovaného zločinu, který je propojen s fungováním nezákonných trhů. Zahrnuje trestnou činnosti jako je pašování a distribuce drog, korupce a trestnou činností, která motivuje účastníky k použití násilí proti lidské důstojnosti.
- 4) *Trestná činnost při porušování protidrogové legislativy* – zahrnuje činy spojené s nedovoleným držením, distribucí či výrobou drog a jejich prekurzory. Mezi nejznámější trestný čin se sem řadí „Ohrožení pod vlivem návykové látky“, který je spojován s řízením motorových vozidel pod vlivem drog.

V souvislosti s výše uvedeným vymezením se v ČR dělí trestná činnost páchaná při užívání omamných a psychotropních látek na primární a sekundární drogovou kriminalitu (Roubalová et al., 2019).

3.3.1 Primární drogová kriminalita

Primární drogová kriminalita je důležitým aspektem v boji proti nelegálnímu užívání drog a ochraně veřejného zdraví. Týká se trestných činů, které jsou přímo spojeny s neoprávněným nakládáním s omamnými a psychotropními látkami a jejich prekurzory, přičemž do této kategorie lze zařadit držení, výrobu a distribuci drog, také obchod a pašování drog. V trestním zákoníku je primární drogová kriminalita vymezena v Hlavě VII., v níže uvedeném paragrafovém znění:

- § 283 – „*Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy*“,
- § 284 – „*Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy*“,
- § 285 – „*Nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku*“,
- § 286 – „*Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedy*“,
- § 287 – „*Výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem*“ (Roubalová et al., 2019).

3.3.2 Sekundární drogová kriminalita

Je důležité si uvědomit, že sekundární drogová kriminalita je složitější na vysvětlení, neboť v sobě nezahrnuje samostatně evidované trestné činy, ale řadí se pod určitou skupinu trestné činnosti, která je páchaná v souvislosti s užíváním drog.

- 1) Obecně nebezpečné trestné činy – jsou spojované s porušením právních předpisů upravujících nakládání s omamnými a psychotropními látkami, dále zde se řadí trestné činy, které jsou spáchané pod vlivem drog.
- 2) Majetkové trestné činy – hlavním motivem pachatele je získání finančního obnosu na nákup drog, nebo získání drog pro vlastní potřebu.
- 3) Násilné trestné činy – jsou páchané v případě akutní intoxikace nebo chronického užívání, které vyvolává agresi a vede k použití násilí, a tím i ke spáchání výtržnictví na místě veřejně přístupném.
- 4) Mravnostní trestné činy – hlavním spouštěcím faktorem je zvýšená zranitelnost oběti způsobená akutním nebo chronickým užíváním drog, v tomto případě lze hovořit o znásilnění drogově závislé oběti, přičemž však dalším známým faktorem může být prostituce motivovaná pro zisk peněz na nákup drog.
- 5) Úplatkářské trestné činy – páchané za účelem zajištění fungování drogových trhů (Grohmannová, Roubalová, Mravčík, 2019).

3.4 Faktory ovlivňující drogovou kriminalitu

Kriminalita a užívání drog jsou jevy, které se často vyskytují současně. Jejich vztah byl zkoumán v mnoha studiích, jelikož kriminalita je obvykle spojena se způsobem užíváním drog, které se často označují jako problémové užívání drog nebo syndrom závislosti. Zjišťování příčin a dopadů je poměrně komplikované, například autoři James J. Collins, Robert L. Hubbard a J. Valley Rachal ve svém odborném článku z roku 1985 uvádí, že považují užívání drog za jednoznačnou příčinu kriminality, zatímco Paul Dietzce a jeho kolektiv v odborném tisku z roku 2013 popisují, že páchaní trestné činnosti vede k užívání drog. Na základě uvedených článků lze uvést, že páchaní trestné činnosti a užívání drog je způsobeno stejnými faktory (Grohmannová, Roubalová, Mravčík, 2019).

Mezi základní rizikové faktory, které ovlivňují páchaní drogové kriminality, lze jednoduše zařadit:

- a) *individuální* – jsou spojené s psychickými a fyzickými vlastnostmi jedince, např. nízká inteligence a úroveň znalostí, neschopnost sebeovládání, nevhodné řešení konfliktů, nedočkavost a touha po odměně a bohatství,
- b) *rodinné* – zvyšují riziko, že jedinec se uchýlí k nelegálním aktivitám, v tomto případě lze poukázat na nezáměr rodičů či sourozenců a celkově k chladnému přístupu ze strany blízkých, špatná minulost, či neschopnost rodiny se začlenit do kolektivu,
- c) *sociálně ekonomické* – jsou ovlivněné nízkým příjmem, nestabilním zaměstnáním, příslušnosti k určité sociální skupině, dostupnosti drog (Kupka, Petruželka, Walach, 2022).

4 PREVENCE DROGOVÉ KRIMINALITY

Prevence drogové kriminality je klíčovým prvkem v boji proti šíření drogové závislosti a souvisejících trestných činů. Zahrnuje opatření, která mají minimalizovat riziko vzniku závislosti, snížit negativní dopady na společnost a zlepšit kvalitu života jednotlivce. Důležitou součástí prevence drogové kriminality je abstinenční léčba a její zamezení kontaktu s drogou, což umožňuje jedinci se dostat ze závislosti, a tím i k zanechání pokračování v trestné činnosti. Prevence drogové kriminality není pouze národní strategií a úkolem vlády, vyžaduje totiž pomoc a spolupráci veřejnosti, státních orgánů a neziskových organizací, které poskytují všestrannou podporu v oblastech prevence a léčby návykového chování. Klíčovým jevem je rovněž snaha minimalizovat riziko opětovného užívání drog po ukončení léčby, což v sobě zahrnuje prevence relapsu (Kalina et al., 2015).

4.1 Primární prevence

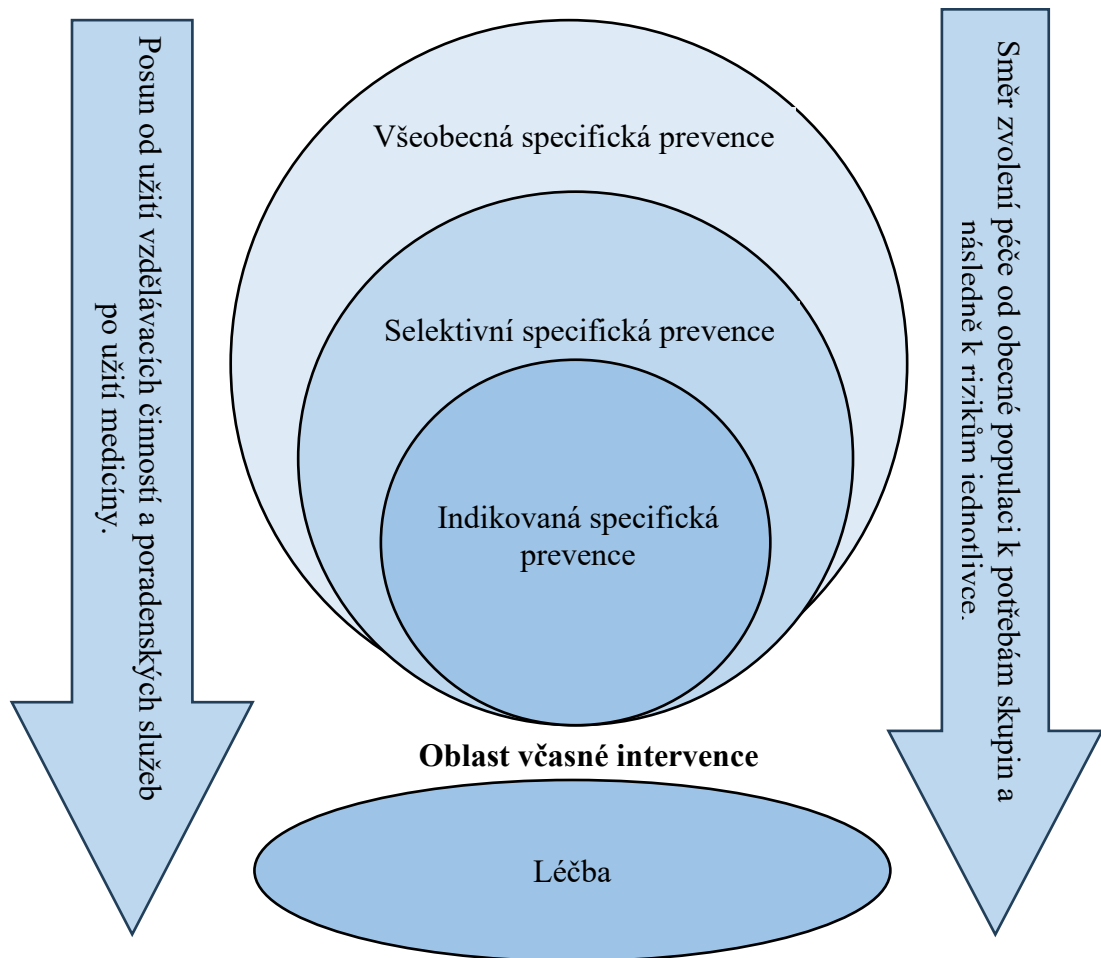
Jedním z klíčových faktorů primární prevence je osvěta a informovanost, které napomáhají odolávat nežádoucím vlivům směřujícím k užívání drog. Primární prevence tedy zahrnuje výchovné a vzdělávací činnosti, volnočasové aktivity a poradenské služby, které podporují snižovat riziko vzniku a rozvoje rizikového chování, a tím i plné využití volného času, dále pomáhají lépe se vyrovnávat stresovými situacemi, což brání v pomyšlení na drogu. Primární prevence zahrnuje také aktivity, které nemají přímou souvislost s rizikovým chováním a drogovou závislostí, jedná se o tzv. nespecifickou primární prevenci, kterou tvoří programy posilující rodinné vztahy, podporu mentálního zdraví, rozvoj sociálních dovedností a posilování sebeúcty.

Naopak ta specifikovaná forma primární prevence se zaměřuje na konkrétní rizikové skupiny, jako jsou mladiství, a na specifické rizikové faktory, které mohou vést k užívání drog, a tím i k obstarávání drog pro sebe samého. Specifická primární prevence na rozdíl od té nespecifické má předem zmapované potřeby cílové skupiny, zajištěný plán vhodného programu, včetně přípravy, provedení a evaluace programu a dalšího zajištění návaznosti.

Specifickou prevenci lze rozdělit do tří úrovní:

- a) *všeobecnou*, která se zaměřuje na běžnou populaci, bez ohledu na méně či více rizikové skupiny,
- b) *selektivní*, která cílí na specifické skupiny, u kterých jsou ve vyšší míře přítomny rizikové faktory směřující k užívání drog, např. psychosociální prostředí,

- c) *indikovanou*, která směřuje k jednotlivcům, kteří již vykazují známky rizikového chování, avšak jsou ve fázi, kdy pouze experimentují, proto nemůže být pro ně stanovena klinická diagnóza – zneužívání návykových látek či diagnóza závislosti. Ohroženými jedinci jsou děti s problémovým chováním a děti, kterým byla nařízená ústavní výchova, jejichž prevalence užívání návykových látek je několikanásobně zvýšena (Kalina et al., 2015).

Obrázek 1 – Znázornění umístění všeobecné, selektivní a indikované prevence v systému prevence (Kalina et al., 2015). (vlastní zpracování)

4.2 Sekundární prevence

Tento přístup se zaměřuje na rizikové jedince a skupiny osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli trestné činnosti, neboť vykazují rizikové faktory, popř. rané známky kriminálního chování. Při řešení těchto problémů se sekundární prevence kriminality snaží zabránit dlouhodobému trvání delikventního jednání pachatele, jako je užívání drog a návykových látek ve školských zařízeních či na veřejnosti, a dále zabránit páčání závažnější trestné činnosti. Mezi příklady intervencí sekundární prevence

kriminality patří programy včasné intervence a podpory pro ohroženou mládež, jako je mentoring, poradenství a odborné vzdělávání, také zde lze zařadit cílené policejní strategie a provádění výkonného dohledu ve vysoce rizikových oblastech, léčbu závislostí na návykových látkách a služby v oblasti duševního zdraví pro osoby vykazující známky potenciálního kriminálního chování (Mackey, Levan, 2011).

4.2.1 Harm reduction

Jedná se o metodu prevence, která v sobě zahrnuje různé programy a činnosti, jež jsou zaměřené na minimalizaci negativních dopadů spojených s užíváním drog u osob, které nemají dostatečnou vůli s tímto užíváním přestat, rovněž podporuje zdraví a bezpečnost uživatelů drog a jejich okolí. Princip „harm reduction“ zahrnuje poskytování bezpečného přístupu k drogám, poskytování odborné lékařské péče a podpůrných služeb, distribuci sterilních injekčních potřeb, poskytování léku Naloxone pro záchranu před předávkováním opioidy, seznámení s riziky spojené s přenosem infekčních chorob a další. Výměna nebo dodávka injekčních stříkaček je stále jednou z praktik v oblasti prevence kriminality, díky které se předchází šíření nakažlivých nemocí. Tato praktika je široce přijata a používána v různých zemích světa. Důvodem je nízká cena ve srovnání s ostatními zařízeními a také prokázaná účinnost (Kalina et al., 2015).

4.2.2 Farmakoterapie

Od 60. let 20. století se v USA obnovil zájem o zkoumání potenciálního přínosu farmakoterapie ke snížení užívání nelegálních opioidů a kriminality u osob závislých na opioidech, které jsou zapojeny do systému trestní justice. Vzhledem k tomu, že poruchy vyvolané účinkem návykových látek jsou velmi nevyzpytatelné a různorodé, tak je obtížné takový poruchový stav zvládat bez užití farmakoterapie. Může se jednat o psychickou poruchu vlivem intoxikace, poruchu vyvolanou při odvykacím stavu, nebo poruchu vyvolanou akutními psychotickými syndromy závislosti, při kterých člověk je kvůli potřebě užití drogy agresivní a páchá kriminalitu. Princip farmakoterapie se jako prevence v pokračování drogové kriminality užívá ve větší míře ve věznicích, kde jsou vězňům podávány předepsané látky, které jsou farmaceuticky podobné návykové látce. Jedná se o opioidovou substituční léčbu, při které je vězňům podáván pod dohledem lék Buprenorfin, který má slabší účinky než heroin. Proto je pro uživatele přijatelný, neboť je vázán s mírnými abstinenčními příznaky a dodává pocit euforie. Tento lék snižuje míru nezákonného užívání opioidů a zlepšuje psychosociální fungování, je však spojován s nízkou mírou pokračování

v léčbě po propuštění z vězení (Kostelic, Pont, Stöver, 2010; Schenk, Eisenbart, Dixon, 2020).

4.3 Terciární prevence

Tento typ prevence se zaměřuje na minimalizaci rizik spojených s užíváním drog, které mohou vážně ovlivnit a ohrozit sociální nebo zdravotní stránku člověka. Zabývá se dále jedinci, kteří se již dopustili trestné činnosti, a proto je jednoznačným cílem terciární prevence redukovat negativní dopady trestního charakteru a zabránit opakovanému páchání trestné činnosti. Mezi klíčové aspekty terciární prevence drogové kriminality se řadí nápravná zařízení a programy určené k rehabilitaci a reintegraci pachatelů trestných činů do společnosti, iniciativy restorativní justice, které podporují odpovědnost pachatele a uzdravení obětí, a také strategie probačního a podmíněného propuštění a komunitního dohledu, jejichž cílem je sledovat nápravu pachatele a snižovat recidivu (Mackey, Levan, 2011).

4.4 Nové druhy návykových látek na evropském trhu ovlivňující prevenci drogové kriminality

Jak už je zmiňováno, nejvíce užívanou drogou v ČR je konopí, proto rostou obavy, že konzumenti konopí mohou být vystaveni riziku neúmyslného kontaktu se syntetickými kanabinoidy. V roce 2021 došlo k celkovému nárůstu hlášení o rostlinném materiálu, v němž byly vedle syntetických kanabinoidů nalezeny THC nebo jiné přírodní kanabinoidy, přičemž takové případy hlásilo nejméně 13 evropských zemí, především Německo a Švédsko. Mohlo by se jednat o falšované konopí, které vypadá vzhledově podobně jako přírodní konopí a může být nic netušícím spotřebitelům prodáváno jako konopí. Syntetické kanabinoidy jsou vysoce účinné látky a u falšovaných produktů hrozí riziko otravy. Další obavu vzbuzuje skutečnost, že od roku 2021 se na nelegálním evropském trhu stále častěji objevují konopné poživatiny (potraviny, často ve formě sladkostí, které jsou obvykle napuštěny konopným extraktem). Kromě rizik, které tyto výrobky představují s ohledem na obsah THC a možnost záměny za legitimní komerční výrobky, zejména dětmi, existují obavy, že některé z těchto výrobků mohou obsahovat syntetické kanabinoidy.

Objevily se nové regulační výzvy a obavy z možného vzájemného působení mezi obchodním využitím derivátů konopí a trhem s rekreačními drogami. V roce 2022 se tyto obavy odrazily ve výskytu nových polosyntetických kanabinoidů, kdy byl identifikován

hexahydrokanabinol (dále jen „HHC“), který do března 2023 nahlásilo 20 států EU. Na evropském trhu s léčivými byly identifikovány také tři další polosyntetické kanabinoidy, a to HHC acetát, hexahydrokanabifol a tetrahydrokanabidiol. Zdá se pravděpodobné, že tyto látky se vyrábějí z kanabidiolu extrahovaného z konopí s nízkým obsahem THC. Prodávají se na internetu a v obchodech jako legální náhrada konopí a zahrnují konopí ve spreji nebo ve směsi s HHC, které vypadá a voní jako přírodní konopí. Účinky HHC na člověka nebyly studovány, ale podle neoficiálních zpráv spotřebitelů mohou být subjektivně podobné účinkům konopí, nebo můžou mít i silnější nežádoucí účinky, pokud se užijí nevhodným způsobem či v nadměrném množství (Evropské monitorovací centrum pro drogy a závislost, 2023).

4.5 Multidisciplinární programy v oblasti prevence drogové kriminality

- 1) Terénní programy – jedná se o specifickou formu sociální práce, která funguje přímo na ulici a v přirozeném prostředí uživatelů drog (squaty, opuštěné domy, kravíny apod.). Zaměřují se na minimalizaci rizik spojené s užíváním drog, jako je šíření nakažlivé nemoci HIV, podporují změnu kvality života uživatele a jeho blízkých, mezi které patří očkování, testování obsahu drog, výměna jehel a obdobného materiálu.
- 2) Komunitní programy – zaměřují se na spolupráci s místními komunitami, rodinami a školami, jsou součástí neziskových organizací a občanských sdružení. Tyto programy za využití rodinné terapie v léčbě závislosti mohou mít přínos pro duševní stav uživatele, je totiž prokazatelné, že díky zapojení rodiny do daného problému se zvyšuje šance dokončení léčebného procesu jako je sebeovládání (Kalina et al., 2015).
- 3) Programy intervence – často se zaměřují na cílovou skupinu, kdy se jedná o problémové uživatele návykových látek, kteří opakovaně páchají trestnou činností. Také se zabývají zranitelnými skupinami, u kterých je zpozorováno rizikové chování, jako je agresivita, záškoláctví a začínající krádeže zboží. Tento druh programu se často realizuje v různých komunitách, jako jsou noční kluby, diskotéky a bary, kde rovněž dochází k distribuci drog, a kde se často vyskytují i nezletilé osoby. Na tomto programu se podílí Policie ČR, Orgán sociálněprávní ochrany dětí, probační pracovník, zdravotníci a další (Kalina et al., 2015; Gabrhelík, Orliková, Šejvl, 2019).

DÍLČÍ ZÁVĚR

Drogová kriminalita a užívání drog jsou globálními problémy, které mají proměnlivou povahu. V České republice se drogová scéna vyvíjela od poválečného období až po současnost, přičemž se změnil charakter užívaných látek a rozšířila se i skupina uživatelů. Existuje také vzrůstající trend výroby a konzumace drog, které jsou začleňovány do potravin, jež mohou být zaměněny za běžné potravinové produkty, což může vést k neúmyslné konzumaci. Tento problém vyvolává potřebu zvýšeného dohledu a regulace, stejně jako zvýšení informovanosti veřejnosti o možných rizicích. Drogová problematika má přímý dopad na veřejné zdraví, vede k sociální dezintegraci, zvyšuje kriminalitu a ovlivňuje ekonomickou stabilitu společnosti. Vzhledem k tomu, že tato problematika je hluboce zakotvena v různých sociálních, ekonomických a individuálních faktorech, je nezbytné, aby prevence byla komplexní a zahrnovala všechny aspekty. Prevence drogové kriminality totiž představuje komplexní a multidisciplinární přístup, který se pomocí různých odvětví, programů a oborů snaží omezit vznik a šíření drogově motivované trestné činnosti, a to jak na úrovni individuální prevence závislosti, tak na úrovni společenské, kdy v tomto případě je hlavním úkolem ochrana veřejného zdraví. Klíčovou roli hraje osvěta a vzdělávání vedoucí ke snižování vzniku závislosti a s tím i spojeného rizikového chování. Nové výzvy v rámci prevence drogové kriminality přináší vývoj a šíření nových návykových látek, jako jsou syntetické kanabinoidy, které mohou být nebezpečné a ztěžují regulační úsilí. Úspěch prevence tedy stojí na spolupráci mezi různými sektory, včetně legislativy, sociálních služeb, zdravotních služeb a právního systému. Neméně důležitým faktorem v prevenci a boji proti drogové kriminalitě je spolupráce rodiny a všech ostatních orgánů a institucí, které se tímto složitým a nelehkým úkolem zabývají.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍLE PRÁCE A POUŽITÉ METODY

Bakalářská práce se zabývá drogovou kriminalitou a s ní i spojenou prevencí, proto jedním z hlavních cílů výzkumné části bakalářské práce je provést rozsáhlou analýzu vnímání drogové problematiky a užívání drog v různých věkových kategoriích, s důrazem na identifikaci klíčových informačních zdrojů a rizik spojených s užíváním drog. Dalším cílem je zjistit souvislost mezi osobní zkušenosti s užíváním drog a existenci drogově závislých osob v blízkém okolí člověka, případně identifikovat potencionální nové druhy drog, které se objevují na trhu. Tento cíl umožní získat správný pohled na celkovou situaci a dynamiku drogové problematiky. Následujícím cílem, který navazuje na již předchozí cíle, je zjistit nejefektivnější způsob prevence drogové kriminality a porovnat metody v oblasti prevence. Na základě získaných informací dojde i k naplnění důležitého cíle, kterým je navržení vhodného přístupu, případně užití vhodných metod určených k prevenci drogové kriminality.

5.1 Výzkum pomoci dotazníkového šetření

Jednou z použitých metod ve výzkumné části bakalářské práce je metoda sběru dat neboli dotazníkové šetření, které se používá k získání důležitých poznatků a zaměřuje se na interpretaci obsahu odpovědí daného počtu respondentů. Tato kvantitativní metoda pracuje s velkým počtem respondentů, díky které lze získat objektivnější pohled na řešenou problematiku (Souček, 2019).

Dotazníkové šetření je zvoleno z toho důvodu, že je časově nenáročné a umožní dosažení cílů bakalářské práce. Současně se jedná o optimální prostředek sloužící k anonymnímu zjištění, díky čemuž lze získat pravdivé informace o zkušenostech s drogami. Dotazník byl vytvořen pomoci webové stránky „www.survio.com“. Odpovědi a otázky byly přizpůsobeny všem věkovým kategoriím tak, aby tomu porozuměl každý, jak mladistvý, tak i dospělý. Ve formě dotazování převažovaly zpravidla uzavřené otázky. Otevřené otázky byly pokládány v případě, kdy bylo potřeba objasnit, případně rozšířit interpretaci odpovědi respondenta (Hendl, 2023).

5.2 Stanovení hypotéz

Na základě výzkumného šetření kvantitativního charakteru byly rovněž stanovené hypotézy za účelem porozumění vzájemných vztahů mezi uživateli drog a okolním prostředím

a porozumění postojům jednotlivců k drogové problematice celkově, což pomůže přispět k navrhování a implementaci preventivních opatření v řešené oblasti.

H₁: Dle názorů respondentů je největším rizikem spojeným s užíváním drog vznik závislosti.

H₂: Respondenti považují osobní setkání s bývalými uživateli drog jako nejefektivnější způsob prevence užívání drog a související kriminality.

H₃: Mezi tím, zda uživatel zná někoho drogově závislého nebo často užívajícího drogy, a tím, zda sám někdy užil drogu, existuje významná závislost.

5.3 Řízený rozhovor

Nejvyužívanější metodou v kvalitativně orientovaném šetření je řízený rozhovor. Tato metoda byla zvolena za účelem rozšíření znalostí a získání informací týkajících se preventivních programů a poskytování včasné prevence při užívání drog. Při zvolené metodě probíhal nejdříve vhodný výběr společnosti či nadace, která se zaměřuje na preventivní programy a celkově prevenci v souvislosti s užíváním drog. V rámci bydliště autora této práce bylo předem a prostřednictvím emailové adresy kontaktováno Kontaktní centrum v Olomouci jako součást společnosti Podané ruce o. p. s. Jedná se o neziskovou organizaci, která se zaměřuje na poskytování sociálních a zdravotních služeb v oblasti adiktologie. Kromě toho se specializuje na sociální podporu lidem, kteří čelí nepříznivému sociálnímu prostředí (Univerzita Palackého v Olomouci, ©2024).

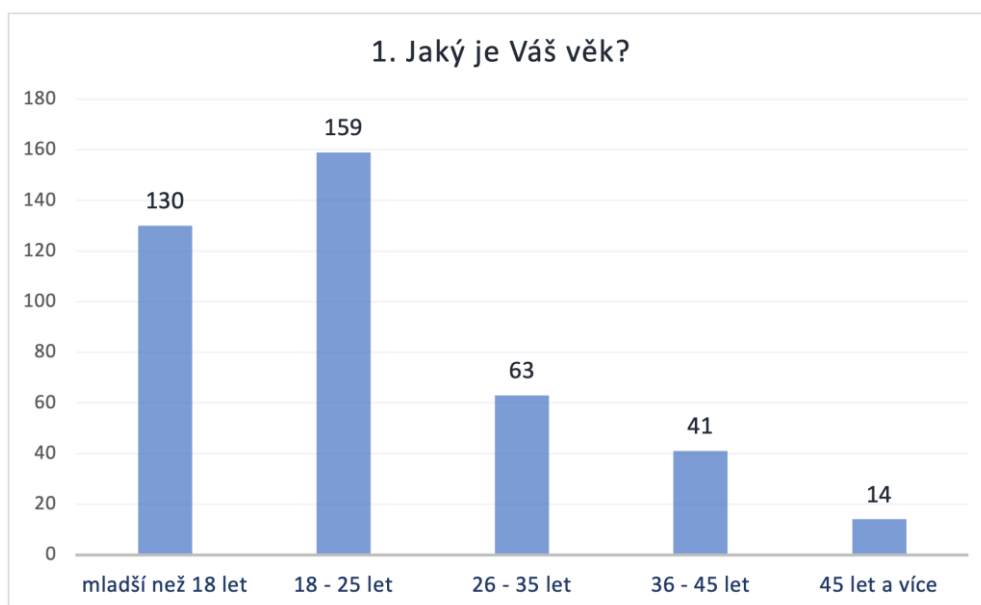
Následně s vedoucí Kontaktního centra, Bc. Lucií Bezděkovou, DiS., byl dohodnut termín osobního setkání a za účelem vedení řízeného rozhovoru. Před osobním setkáním byly badatelem vytvořené otázky zaměřené především na preventivní programy a prevenci týkající se drogové kriminality, užívání drog a s nimi i spojenými riziky. Při zahájení rozhovoru byla nejdříve vedoucí Kontaktního centra v Olomouci dotázána, zda souhlasí se zveřejněním rozhovoru v bakalářské práci a zda může být zveřejněno její jméno a funkce, načež uvedla, že souhlasí, neboť její jméno a funkce, včetně kontaktních údajů jsou zveřejněné na stránkách společnosti. Po ukončení rozhovoru měla dotazovaná možnost si celý rozhovor znovu přečíst.

6 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazník obsahuje 25 otázek, které mají za cíl zjistit, jaké drogy jsou nejvíce rozšířeny v okolí respondentů, zda respondenti vnímají rizika spojená s užíváním drog, odkud obdržují informace o drogové problematice a zda znají nějaký efektivní způsob prevence užívání drog a s tím i spojenou kriminalitou. Otázky jsou uzavřené a obsahují několik možností výběru. Otevřené otázky jsou pouze v případě, kdy je potřeba rozšířit odpověď respondenta. Na dotazník odpovědělo 403 respondentů, jsou mezi nimi studenti, učitelé, zaměstnanci státní sféry a soukromých podniků a uživatelé drog.

6.1 Vyhodnocení dotazníkového průzkumu

První otázka je zaměřena na věkovou strukturu respondentů v průzkumu. Z vytvořeného sloupcového grafu je patrné, že nejvíce respondentů spadá do věkové kategorie 18–25 let, konkrétně 159 respondentů. Druhou nejpočetnější skupinou jsou osoby mladší 18 let s počtem 130 respondentů. Věková kategorie 26–35 let je zastoupena 63 respondenty. V kategorii 36–45 let odpovědělo 41 respondentů, což naznačuje pokles zájmu o účast v průzkumu s ohledem na věk respondentů. Nejméně respondentů je v nejstarší věkové kategorii 45 let a více, kde odpovědělo na dotazníkové šetření pouze 14 respondentů.

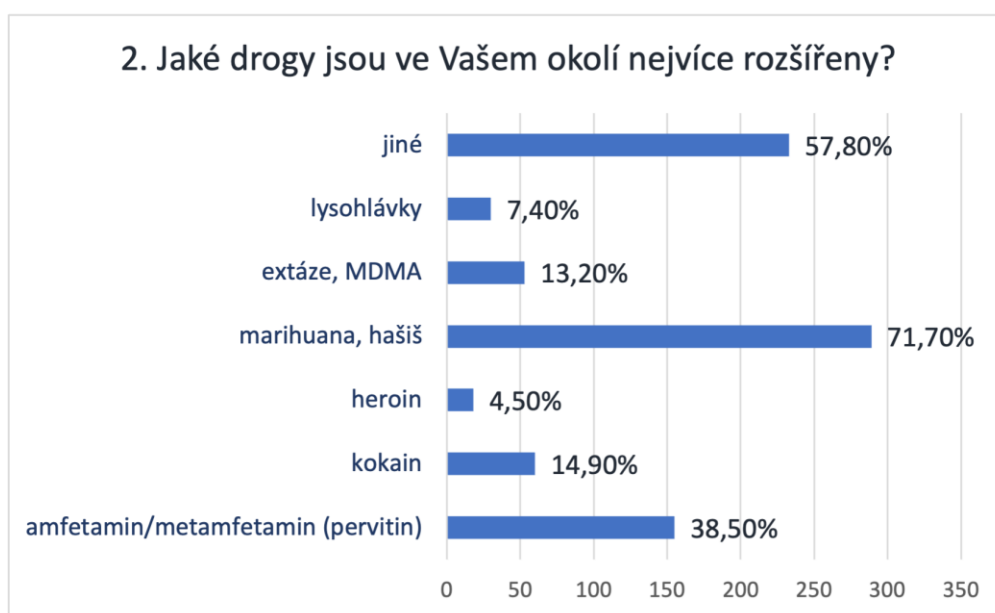

Graf 1 - Věková kategorie respondentů (zdroj: vlastní)

Dalším důležitým zjištěním je výskyt různých druhů drog v okolí dotazovaných respondentů, kteří mohli zvolit více možností. Sloupcový graf ukazuje procentuální zastoupení jednotlivých drog. Podle respondentů je nejrozšířenější drogou v jejich okolí

marihuana a hašiš, která tvoří 71,70 % dostupnosti. Tato vysoká prevalenční hodnota může odrážet celosvětový trend rostoucí akceptace a legalizace marihuany a její snadnější dostupnosti. Další největší procentuální zastoupení v dostupnosti je kategorie „jiné“ drogy, kterou buď samostatně, nebo ještě s jiným výběrem, označilo 57,80 % dotazovaných. Tento neočekávaně vysoký podíl může odrážet širokou škálu méně tradičních nebo nově objevujících se psychoaktivních látek, které jsou v určitých komunitách nebo regionech populární. Dále mezi nejčastější drogy patří amfetamin/metamfetamin, známý jako pervitin, který zaujímá 38,50 % odpovědí. Extáze a MDMA, které jsou často spojovány s klubovou scénou a hudbou, představují 13,20 %, což odráží jejich popularitu u mladších demografických skupin. Kokain, lysohlávky a heroin mají nejmenší zastoupení.

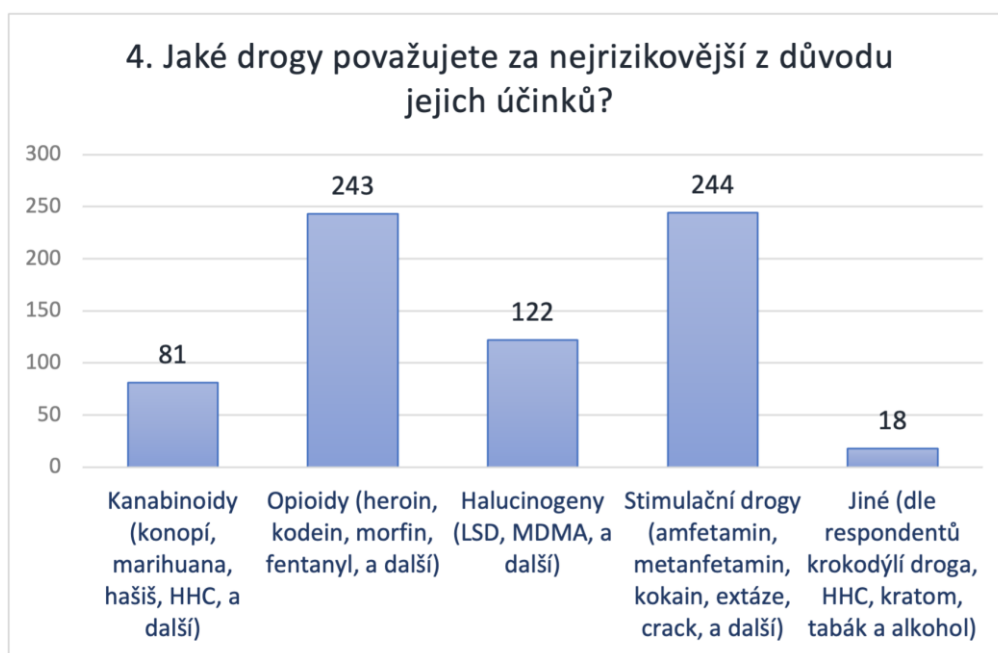
Graf 2 – Rozšířenost drog v okolí respondentů (zdroj: vlastní)

Respondenti, kteří označili kategorii „jiné“ drogy, jako nejvíce rozšířené ve svém okolí, tak v následující otevřené otázce 109 respondentů z celkového počtu 233, kteří označili kategorii „jiné“, uvedlo jako jinou drogu HHC, derivát THC. Dále 93 respondentů do kategorie „jiné“ drogy zahrnuje kratom, 19 respondentů označilo jako „jinou“ drogu tabák a alkohol, a posledních 12 respondentů uvedlo jako tzv. „jinou“ drogu LSD. Tradiční psychoaktivní látky jako tabák a alkohol, ačkoli jsou legální a lehce dostupné, mají v této kategorii nízké zastoupení, což naznačuje, že respondenti tyto látky obvykle nezahrnují do kategorie „drogy“ v kontextu s průzkumem.

Tabulka 1 - Kategorie "jiné" drogy dle respondentů (zdroj: vlastní)

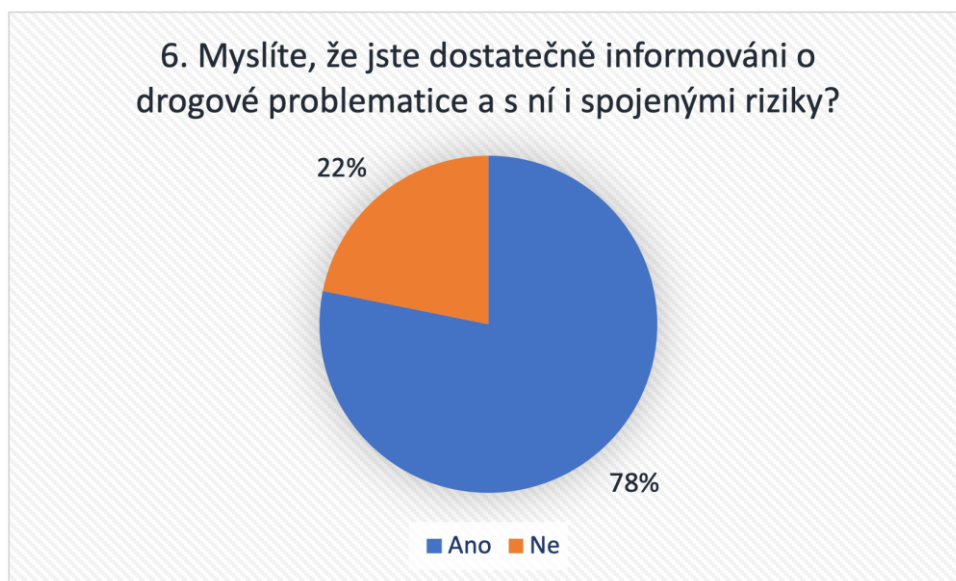
Druh jiné návykové látky	Počet respondentů	Četnost v %
HHC	109	46,80 %
Kratom	93	39,90 %
Tabák, alkohol	19	8,20 %
LSD	12	5,10 %

V souvislosti s provedeným šetřením byli respondenti dotázáni, které drogy považují za nejrizikovější z důvodu jejich účinků. Z výsledků je patrné, že nejvyšší míru rizika respondenti přisuzují stimulačním drogám, kde stejný názor mělo 244 respondentů a opioidům, kde se shodlo 243 respondentů. Dle hodnocení rizika jsou tyto drogy téměř na stejném měřítku, z čehož se odráží široce sdílený názor týkající se vysokého potenciálu závislosti a negativních zdravotních důsledků těchto látek. Za méně rizikové drogy označili respondenti halucinogeny a kanabinoidy, neboť mají mírnější účinky než předchozí kategorie. Dále respondenti měli možnost i zvolit kategorii „jiné“ drogy, a to z toho důvodu, aby bylo zjištěno, jaké drogy do této kategorie zařazují. Díky následující otevřené otázce 13 respondentů uvedlo jakou nejvíce rizikovou drogu kratom a HHC, 2 respondenti označili jako rizikovou drogu tabák a alkohol a 3 respondenti zmínili nově vyskytující tzv. krokodýlí drogu, jedná se o desomorfin, který je mnohem účinnější než morfin, aplikuje se injekčním způsobem a již po krátké době zanechává v místě aplikace neodstranitelné šupiny v podobě krokodýlí kůže (Patočka, 2018).

Graf 3 – Nejrizikovější drogy z důvodu účinků (zdroj: vlastní)

Následující část dotazníkového šetření se zabývá informovaností veřejnosti o drogové problematice. Výsledky průzkumu ukazují, že většina dotazovaných (78 %) považuje svou informovanost o drogové problematice a s ní i spojenými riziky za dostatečnou. Zatímco téměř ¼ dotazovaných, tedy 22 % respondentů, se necítí být dostatečně informováni, což poukazuje na potřebu šíření osvěty a zkvalitnění informovanosti v této oblasti tak, aby bylo poskytnuto dostatek relevantních a aktuálních informací o drogové problematice.

Graf 4 - Informovanost respondentů o problematice drog (zdroj: vlastní)

V rámci hodnocení informovanosti byla zjištěná i míra informovanosti, kdy pomocí výzkumu bylo zjištěno, že větší část respondentů se cítí být dostatečně informováni o drogové problematice, což poukazuje na úspěšné působení dosavadních preventivních programů. Nicméně významný podíl jedinců, tzn. 129 respondentů, uvedlo, že jejich informovanost je pouze malá, z čehož vyplývá nutná potřeba zvýšení informovanosti a osvětových aktivit.

Tabulka 2 - Hodnocení míry informovanosti (zdroj: vlastní)

Hodnocení informovanosti	Počet respondentů
1 - výborně informováni	50
2 - dostatečně informováni	176
3 - málo informováni	129
4 - špatně informováni	36
5 - vůbec neinformováni	12

Výzkum pomoci dotazníkového šetření se rovněž zabývá tím, zda respondenti mají nějakou zkušenost s drogami, a pokud ano, jakým způsobem drogu aplikovali. Níže vytvořený graf vymezuje, že více než polovina dotazovaných (55 % respondentů) někdy užilo drogu a zbylých 45 % respondentů se drogám značně vyhýbá, nebo některý druh návykové látky, která je legální, nepovažuje za drogu.

Graf 5 - Četnost respondentů, kteří přišli do styku s drogou (zdroj: vlastní)

Rozšířený výzkum dále odhaluje, že nejčastější způsob užití drogy je kouření, kdy takto již užilo drogu 124 jedinců. Tento nejčastější způsob užití může být ovlivněn snadnou dostupností návykových látek a drog, jako je např. tabák a marihuana. Dalším možným užitím drogy je perorálně, což takto již užilo drogu 48 dotazovaných, jde o užití drogy formou tablety či jiných forem, které se požívají ústy. Méně častou formou užívání drog je šňupání, což takto si aplikovalo drogu 39 respondentů, a také nitrožilní aplikace, pomocí které takto užilo drogu 9 respondentů.

Tabulka 3 - Způsob aplikace drogy (zdroj: vlastní)

Způsob aplikaci či užití drogy	Počet responzí
Nasálně (šňupání).	39
Nitrožilně.	9
Kouření (alobal, skleněnka).	124
Perorálně (tabletky, v podobě papírku, rozpuštěním).	48
Drogu jsem neužil/a.	183

V souvislosti s užíváním drog výzkum dále zahrnuje a zkoumá závislost mezi tím, zda uživatel má ve svém okolí někoho, kdo je drogově závislý a mezi tím, zda někdy užil drogu. Tato část výzkumu je součástí stanovené hypotézy. Nicméně jednou z otázek zůstává to, zda užití drogy bylo pouze jednorázové, nebo užívání je dlouhodobého charakteru. Z tabulky četnosti užívání drog vyplývá, že 120 respondentů má pouze jednorázovou zkušenost s drogu, což se může v tomto případě jednat pouze o experiment nebo negativní zkušenost. Dále 74 jedinců uvedlo, že drogu užívá příležitostně, jedná se o tzv. rekreační užívání. Pouze malá část respondentů uvedla, že drogu užívá buď jednou týdně, nebo denně, v tomto případě lze hovořit o pravidelnou konzumaci či možný vývoj závislosti.

Tabulka 4 - Četnost užívání drog (zdroj: vlastní)

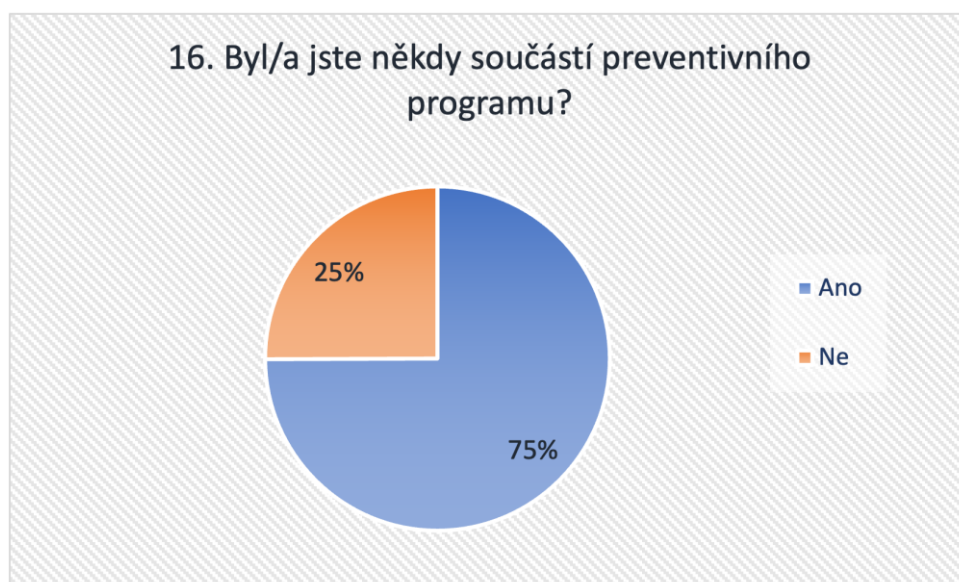
Charakter užívání drog	Počet respondentů	Četnost v %
Zkusil/a jsem pouze jednou.	120	29,80 %
Neužívám.	183	45,40 %
Dám si příležitostně.	74	18,40 %
Jednou za týden.	9	2,20 %
Denně.	17	4,20 %

Charakter užití drog byl rozšířen o dostupnost drogy, což umožňuje získat přehled o tom, jakým způsobem respondenti přišli k droze. Toto je klíčové pro pochopení distribučních sítí spojených s drogovou kriminalitou. Nejčastější způsob dostupnosti je prostřednictvím kamarádů, kde takto k droze přišla téměř polovina respondentů. Druhý a zároveň překvapivý způsob dostupnosti drog se vztahuje na vzdělávací zařízení, kde takto k droze přišlo 31 osob, což poukazuje na zvýšení pozornosti v rámci vzdělávacích institucí a implementací preventivních programů. Tradiční obchodování a distribuce drog se dotýká ulic, kde takto k droze přišlo 23 respondentů. Méně známým způsobem dostupnosti je získání drog v rodinném kruhu a nákup drog na internetu.

Tabulka 5 – Dostupnost drog a užití (zdroj: vlastní)

Dostupnost drogy a užití	Počet respondentů
Ve škole od studentů.	31
Dostál/a jsem od kamarádů.	196
Dostál/a jsem od rodiny.	19
Koupil/a jsem na internetu.	13
Dostál/a nebo koupil/a jsem na ulici.	23
Drogu jsem neužil/a.	183

Následující část dotazníkového šetření je zaměřená na analýzu existujících preventivních programů a hodnotí jejich efektivitu a vhodnost využití. Dalším zjištěním je, že většina respondentů (75 %) se někdy zúčastnila preventivního programu, načež 25 % respondentů nemá žádnou zkušenost s preventivními programy, to poukazuje na potencionální prostor pro zlepšení v oblasti dostupnosti těchto programů či častější opakování.

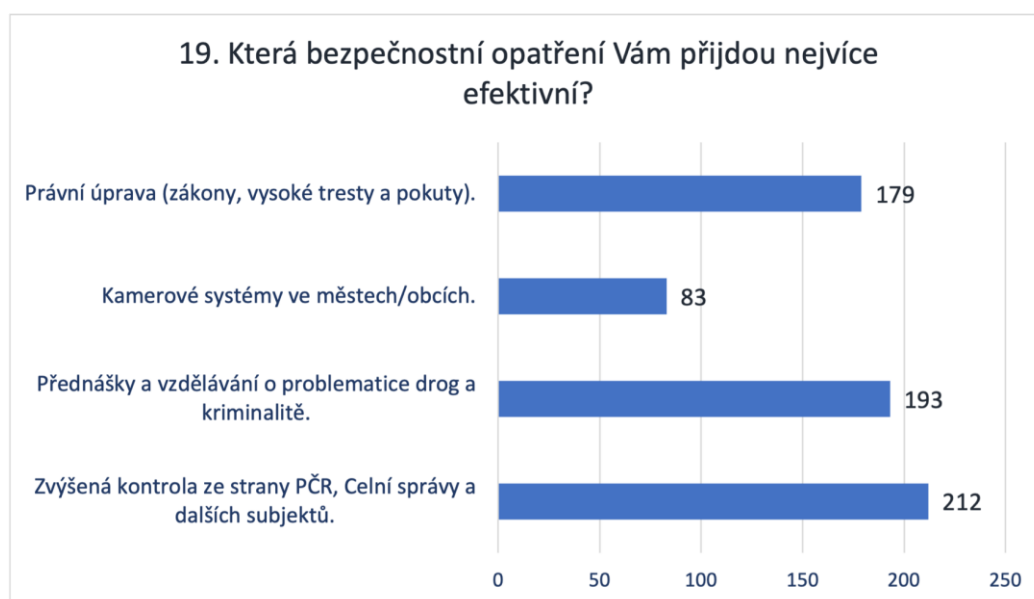
Graf 6 - Účast na preventivních programech (zdroj: vlastní)

Dále respondenti měli dle svého názoru zvolit faktor, který je nejúčinnější v oblasti prevence drogové kriminality, načež z výzkumu vyplývá, že respondenti kladou velký důraz v oblasti prevence na sociální faktory, jako je podpora rodiny a přátel. Méně ovlivňujícím faktorem prevence se zdají být školní vzdělávací programy a informovanost ze stran médií.

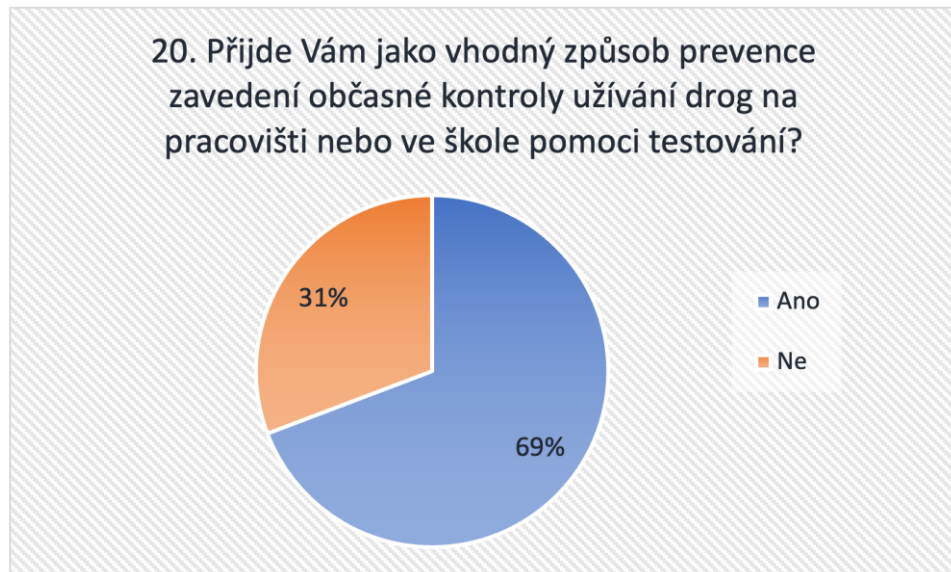
Graf 7 - Účinné faktory v oblasti prevence (zdroj: vlastní)

Na základě zkoumání účinnosti a efektivity preventivních programů byla rozšířena tato část o bezpečnostní opatření v oblasti drogové problematiky. Respondenti měli na výběr z více možností, dle odpovědí respondentů lze usoudit, že 212 z nich vnímá jako nejefektivnější opatření zvýšenou kontrolu ze strany Policie České republiky, Celní správy a dalších subjektů. Dále 193 respondentů označilo za vysoce efektivní opatření časté přednášky a vzdělávací programy, ovšem méně efektivní se zdá být právní úprava, kterou zvolilo 179 respondentů, načež nejnižší možná forma bezpečnostního opatření jsou kamerové systémy, které označilo 83 jedinců.

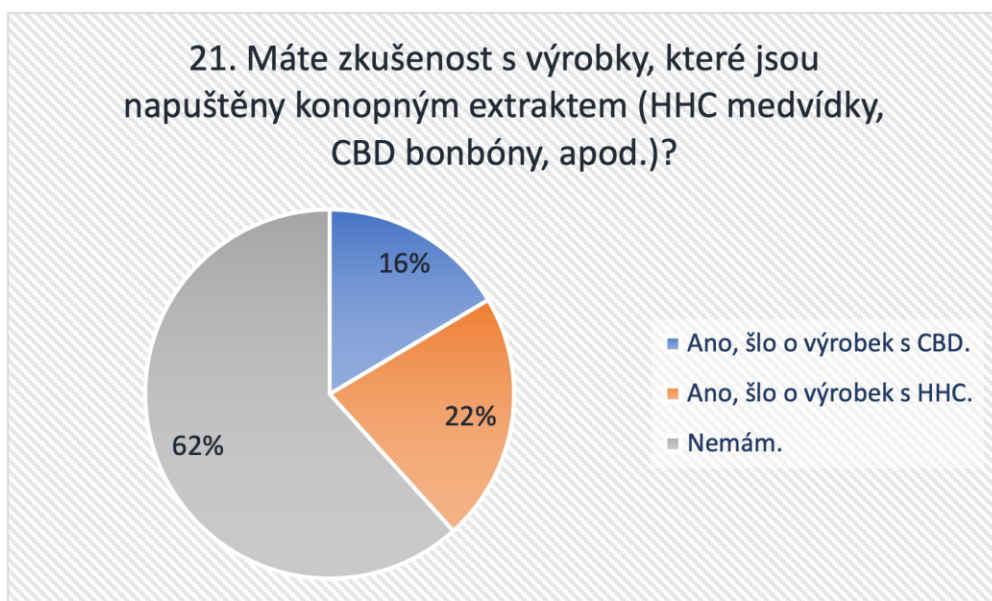
Graf 8 - Hodnocení efektivity bezpečnostních opatření (zdroj: vlastní)

V rámci zkoumání efektivity bezpečnostních opatření byla položena uzavřená otázka, zda respondenti vnímají jako vhodný způsob prevence zavedení testování a občasné kontroly užívání drog na pracovišti nebo ve škole, načež 69 % respondentů uvedlo, že ano, opačný názor mělo 31 % respondentů.

Graf 9 - Testování jako efektivní způsob prevence (zdroj: vlastní)

V rámci šetření týkajících se preventivních a bezpečnostních opatření byla provedena analýza užívání nově psychoaktivních látek a jejich vliv působení na člověka. Tato analýza poskytla širší pohled do současné problematiky rozrůstajících se nově psychoaktivních látek. Pomocí výzkumu došlo ke zjištění zkušeností respondentů s výrobky napuštěnými konopným extraktem. Většina respondentů, nemá žádnou zkušenost s těmito produkty, naopak 22 % respondentů potvrdilo zkušenost s CBD výrobky, načež dalších 16 % respondentů uvedlo, že mají zkušenost s výrobky obsahující HHC.

Graf 10 - Zkušenost s výrobky obsahujícími konopný extrakt (zdroj: vlastní)

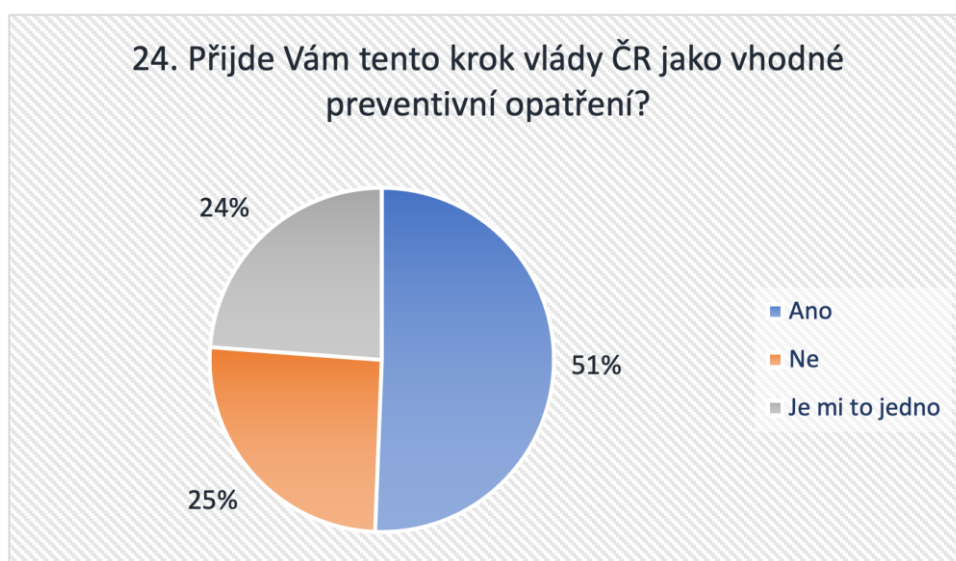

V návaznosti na kladné odpovědi respondentů došlo k rozšíření dotazu, a to jaký měl na ně účinek v podobě zvoleného konopného extraktu. V případě HHC byla nejčastěji hlášena neúměrná veselost, nevhodné chování, které doprovázela malátnost. Další významnou reakci v případě užití HHC jsou účinky halucinace, bušení srdce a pocit horka, na této odpovědi se shodlo 27 respondentů, jediným kladným účinkem byl pocit klidu a respondenti se cítili uvolněně, tento účinek zmínilo pouze 9 z nich. U produktů s CBD nebyl zaznamenán žádný účinek, na čemž se shodlo 32 respondentů. Nicméně 26 respondentů uvedlo kladný účinek, jako je lepší spánek, relax a pocit klidu. Negativní účinek v případě CBD zaznamenalo 7 jedinců, kteří uvedli, že zaznamenali poruchu vnímání a myšlení.

Tabulka 6 - Zaznamenané účinky HHC a CBD (zdroj: vlastní)

Účinek látky s HHC	Četnost	Účinek látky s CBD	Četnost
Klid, uvolnění	9	Žádný	32
Halucinace, bušení srdce, horko	27	Lepší spánek	15
Malátnost, neúměrná veselost, nevhodné chování	29	Pocit klidu, relax	11
Bolesti břicha, zvracení	11	Porucha vnímání, myšlení	7
Žádný účinek	13	-	-

Dále byli respondenti dotazováni, zda souhlasí se stažením výrobků obsahující HHC z prodeje a zda jim tento krok vlády přijde jako vhodné opatření. S tímto krokem souhlasilo 46 % respondentů, ale v následující otázce 51 % uvedlo, že se jedná o vhodné preventivní opatření, načež souhlas nevyslovilo 33 % respondentů, ale pouze 25 % uvedlo, že se nejedná o vhodný krok vlády. Ostatní respondenti neměli k této problematice žádný postoj.

Graf 11 - Vhodnost stažení HHC výrobků z prodeje (zdroj: vlastní)

Jako poslední otázkou výzkumu byla uzavřená otázka ohledně kratomu. Na dotaz, zda by kratom, látka známá svými psychoaktivními účinky, měla být zařazena na seznam návykových látek, načež 43 % respondentů by tuto látku zařadilo bez jakéhokoliv omezení, dalších 35 % respondentů by kratom zařadilo pouze v určitém množství, zbylých 22 % se domnívají, že kratom na seznam návykových látek nepatří.

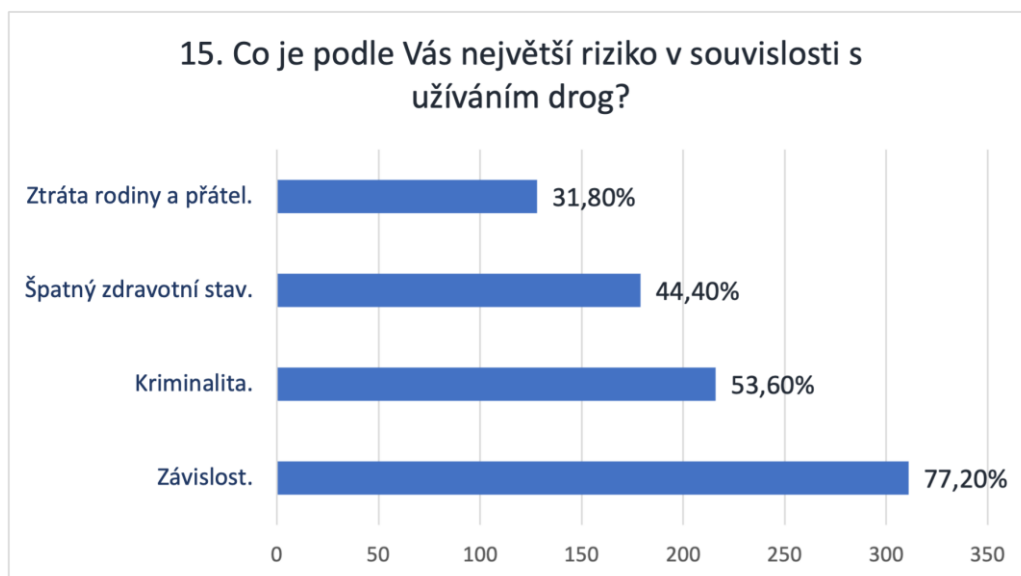

Graf 12 - Zařazení kratomu na seznam návykových látek (zdroj: vlastní)

6.2 Vyhodnocení hypotéz

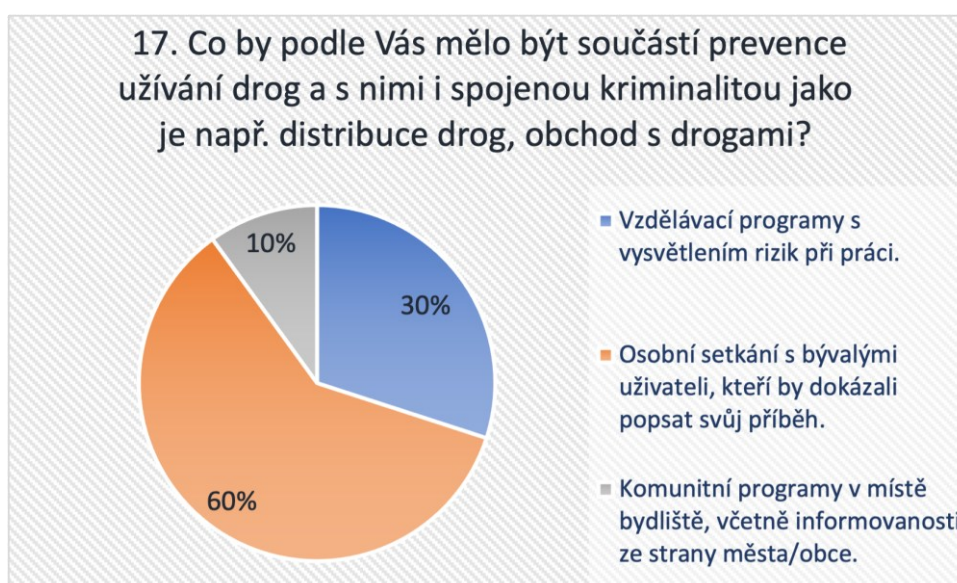
Na počátku výzkumu byly stanovené tři hypotézy, které byly vyhodnoceny pomocí dotazníkového šetření.

Stanovená hypotéza č. 1 - dle názorů respondentů je největším rizikem spojeným s užíváním drog vznik závislosti, je vyhodnocena pomocí otázky č. 15 „Co je podle Vás největší riziko v souvislosti s užíváním drog?“ Respondenti mohli zvolit více možných odpovědí. Ze sloupcového grafu lze vidět, že 77,2 % dotázaných zvolilo jako největší riziko v souvislosti s užíváním drog vznik závislosti, dalších 53,6 % dotázaných uvedlo kriminalitu, nejméně zvolenou možností byla ztráta rodiny a přátel, kterou uvedlo 31,8 % respondentů. Na základě dat z dotazníku můžeme přijmout hypotézu, že dle názorů respondentů je největším rizikem spojeným s užíváním drog vznik závislosti.

Graf 13 - Vyhodnocení hypotézy č. 1 (zdroj: vlastní)

Stanovena hypotéza č. 2 - respondenti považují osobní setkání s bývalými uživateli drog jako nejefektivnější způsob prevence užívání drog a související kriminality. K vyhodnocení došlo pomocí otázky č. 17 „Co by podle Vás mělo být součástí prevence užívání drog a s nimi i spojenou kriminalitou jako je např. distribuce drog, obchod s drogami?“ Respondenti mohli zvolit více možných odpovědí. Z dosažených výsledků docházíme k přijetí stanovené hypotézy, neboť 75,7 % dotázaných považuje osobní setkání s bývalými uživateli jako efektivní způsob prevence užívání drog a související kriminality. Naopak vzdělávací programy a komunitní programy vybralo pouze 38,2 % a 13,9 % dotázaných.

Graf 14 - Vyhodnocení hypotézy č. 2 (zdroj: vlastní)

Stanovena hypotéza č. 3 – mezi tím, zda uživatel zná někoho drogově závislého nebo často užívajícího drogy, a tím, zda sám někdy užil drogu, existuje významná závislost, byla statisticky otestovaná pomocí Chí-kvadrát testu nezávislosti, který patří mezi základní a často využívané testy pro hodnocení nezávislosti v kontingenčních tabulkách. V případě prokázání závislosti je možné výsledky vztáhnout na populační soubor (Marek, 2015). K vyhodnocení hypotézy jsou použity otázky č. 9 „Užil/a jste někdy jakoukoliv drogu? Patří zde legální i nelegální,“ a č. 11 „Máte ve svém okolí někoho, kdo je drogově závislý, nebo drogu často užívá?“ Před vyhodnocením hypotézy je sestavena asociační tabulka, kterou lze vidět níže. Z asociační tabulky lze vidět, že z respondentů, kteří mají ve svém okolí někoho, kdo je drogově závislý, nebo drogu často užívá, tak 61,4 % z nich někdy užilo drogu, zatímco z respondentů, kteří ve svém okolí nemají někoho, kdo je drogově závislý, nebo drogu často užívá, užilo někdy drogu 44,4 % dotázaných.

Tabulka 7 - Vyhodnocení hypotézy č. 3 (zdroj: vlastní)

		9. Užil/a jste někdy jakoukoliv drogu? Patří zde legální i nelegální.		
11. Máte ve svém okolí někoho, kdo je drogově závislý, nebo drogu často užívá?		Ano	Ne	Celkem
Ano	Četnosti	148	93	241
	% z řádku	61,40 %	38,60 %	100 %
Ne	Četnosti	72	90	162
	% z řádku	44,40 %	55,60 %	100 %
Celkem	Četnosti	220	183	403
	% z řádku	54,60 %	45,40 %	100 %

Testové kritérium Chí-kvadrát testu nezávislosti vyšlo 11,250 a p-hodnota < 001 . Jelikož je p-hodnota nižší než standardní 5 % hladina významnosti, tak je možné zamítnout nulovou hypotézu nezávislosti. Alternativní hypotéza se prokázala, tedy mezi tím, zda uživatel zná někoho drogově závislého nebo často užívajícího drogy, a tím, zda sám někdy užil drogu, existuje významná závislost. Z výsledků v asociační tabulce lze vidět, že pokud má jedinec ve svém okolí někoho, kdo je drogově závislý nebo drogu často užívá, tak spíše někdy užil drogu.

7 ŘÍZENÝ ROZHOVOR

Jak již bylo zmíněno, v rámci výzkumného šetření byl dne 19.03.2024 proveden řízený rozhovor s vedoucí Kontaktního centra v Olomouci, paní Bc. Lucií Bezděkovou, DiS., za účelem zjištění více informací v oblasti prevence užívání drog a poskytovaných adiktologických služeb, jejichž účelem je zmírnění zdravotních a sociálních rizik.

1) Paní Bezděková, jaké programy poskytuje Kontaktní centrum v Olomouci, jako součást společnosti Podané ruce, s cílem pomoci drogově závislým osobám a při předcházení páchaní kriminality spojené s drogami?

„Kontaktní centrum v Olomouci má za úkol poskytovat na území města Olomouce a v jeho okolí spektrum sociálních a adiktologických služeb uživatelům nealkoholových návykových látek a jejich blízkým, kteří se v této souvislosti ocitli v tíživé životní situaci, jsou ohroženi rizikovým chováním nebo se již rizikově chovají, např. jsou agresivní, fyzicky napadají okolí a svoji rodinu, páchají kriminalitu, aby získali nějakým způsobem drogu. Naším úkolem je také prevence a ochrana klienta i veřejnosti před možnými negativními sociálními, zdravotními a ekonomickými důsledky zneužívání návykových látek. Konkrétně aplikujeme terénní programy, při kterých poskytujeme uživatelům nízkoprahové služby jako je informační servis, výměna harm reduction materiálu, poradenství. Dále máme program Práce s klientem v konfliktu se zákonem, dluhové preventivní programy, které poskytují uživatelům právní pomoc při řešení exekucí, insolvenčí a vysokých dluhů, program Hard and Smart, který je zaměřený především na taneční drogy během nočního života a velice zajímavý program je Recovery coaching, což je program, který poskytuje člověk, jenž byl uživatelem drog, prošel si celkovou léčbou, dostal se ze závislosti, je vyléčený, je schopný poskytnout poradenskou pomoc a podporu druhým. Současně dále spolupracujeme s dalšími institucemi, abychom motivovali uživatele drog ke změně dosavadního životního stylu a podpořili jeho snahu o znovuzískání kvalitní úrovně života.“

2) Jak mohou rodiny a komunitní organizace přispět k prevenci drogové kriminality?

„Rodina a komunitní organizace hrají určitě klíčovou roli při prevenci užívání drog a s tím i spojenou kriminalitou, jelikož poskytují podporu a zázemí pro jedince. Společně mohou vytvářet bezpečné a zdravé prostředí pro jednotlivce, kteří chtějí opustit svou závislost a začít nový život bez drog. Pokud rodina chce podpořit a nějakým způsobem pomoci svému blízkému, který se potýká třeba se závislostí nebo rizikovým chováním spojeným s užíváním drog, tak tuto možnost poskytuje Centrum komplexní péče, kde probíhá již samotná léčba,

pracuje se s rodinou a blízkými osobami postiženými drogovou závislostí. Jedná se o část ambulantní péče, která je zkratka zaměřena na uživatele, kteří chtějí opustit užívání drog a získat potřebnou podporu a péči pro svou cestu k uzdravení. My jako Kontaktní centrum tuto službu neposkytujeme, ale při poradenství odkazujeme rodinu a blízké na Centrum komplexní péče.“

3) Jaké jsou nejčastější důvody, proč mladí lidé začínají s užíváním drog, a jak se tomu můžeme společně efektivně bránit?

„Nejčastější důvody, proč mladí lidé začínají s užíváním drog, zahrnují děsivé rodinné prostředí, sociální naladění rodiny, týrání a zanedbávání péče. Mladí lidé mohou také užívat drogy jako způsob řešení primárních psychických problémů, jako jsou úzkosti, či jako způsob maskování svých problémů drogou, což může vést až k závislosti. Dalším důvodem jsou duální diagnózy, jako poruchy osobnosti, kdy drogy jim vyvolávají úlevu, což také může přerůst v závislost. Důležitou roli hraje také dostupnost drog třeba v automatech, dítě si zvyká a vyhledává nějaký stimulant. Společně se můžeme bránit vůči těmto faktorům pomocí prevence, edukace a podpory, která mladým lidem pomůže vyhnout se rizikovému chování spojenému s užíváním drog, dále pomocí vládních opatření, jako je současné zařazení HHC na seznam návykových látek, a tím i omezení dostupnosti drog mladým lidem.“

4) Spolupracujete se školami nebo dalšími institucemi v rámci prevence drogové kriminality? Máte možnost poskytnout přednášky a osobní setkání s bývalými uživateli, kteří jsou schopni sdílet svůj příběh zahrnující zkušenosti z vězení, léčby drogové závislosti a špatných životních zkušeností?

„My jako Kontaktní centrum v Olomouci takto se školami nespolečně pracujeme, ale škola většinou sama vyjádří zájem o přednášku, ta je po domluvě provedena přímo v Kontaktním centru před otevírací dobou, nebo v odpoledních hodinách v pátek, aby nedošlo ke kontaktu s uživateli. Přednášku, která by byla za přítomnosti osobního setkání s uživateli neposkytujeme, byť by se mohlo jednat o efektivní způsob prevence. Víím, že takovou možnost poskytovalo P-centrum v Olomouci.“

5) Jaké jsou největší výzvy při provádění preventivních programů a jak se s nimi vypořádáváte?

„Jako největší výzvu vnímám určitě samotnou cílovou skupinu, a to, že dokážeme udržet kontakt a jejich důvěru, aby uživatelé využili naše služby a programy, což se nám jako Kontaktnímu centru zatím určitě daří, jelikož za rok 2023 máme 650 klientů. Další výzvou je

práce na politické osvětě, spolupráce s dalšími institucemi, a státními orgány, kterým je někdy obtížné vysvětlit, že naši klienti jsou v anonymitě a poskytnutí jakýchkoliv jejich osobních údajů či informací o jejich současném pobytu, by narušilo důvěru v nás, to by mohlo mít negativní dopad na poskytování služeb a ochranu veřejného zdraví.“

6) Když jste zmínila anonymitu Vašich klientů, tak jakým způsobem jejich anonymitu zajišťujete a jak klienty dokážete rozeznat a zjistit, jakou službu či program máte při dlouhodobých návštěvách poskytnout?

„Každý klient má svůj kód, který zajišťuje anonymitu, nesděluje svoje osobní údaje, jelikož společnost Podané ruce je anonymní organizací. Tento kód obsahuje první tři písmena jména matky, den narození klienta, dále tři písmena jména klienta a jeho měsíc narození. Pokud klient chce vystoupit z anonymity, musí podepsat informovaný souhlas pro účely zajišťování sociální podpory, hledání zaměstnání, bydlení, poskytnutí léčby a při využívání dalších podobných služeb.“

7) Jak může veřejnost přispět k podpoře vašich preventivních iniciativ?

„Veřejnost může přispět různými způsoby, například může požádat o stáže v rámci terénních programů, což pomůže při poskytování zdravotní péče a informačního servisu, nebo veřejnost může darovat oblečení, nicméně máme omezené skladovací možnosti. Dále přijímáme pomoc v podobě sponzorských darů, jako je například pečivo od místních podniků, jako je Penam v Prostějově. V Olomouci nám poskytují sponzorské dary večerky, a to obvykle ve formě pečiva a baget, což především tuto podporu přijímá Charita. Dále určitě musím zmínit skvělou spoluprací s veřejností při nálezů harm reduction materiálů, která spočívá v tom, že veřejnost při nálezů různých injekčních stříkaček zavolá na místo terénní zaměstnance, kteří se odpadu zbaví. Toto je příklad toho, jak osvěta a spolupráce s veřejností může efektivně fungovat a přispět k ochraně veřejného zdraví spojeného s užíváním drog.“

8) Jaké úspěchy jste dosáhli díky svým preventivním programům v oblasti prevence drogové kriminality?

„Klientům předáváme informace o bezpečné manipulaci s injekčními stříkačkami, o bezpečné aplikaci drog, o ochraně zdraví při pohlavním styku, což přispívá k prevenci šíření pohlavně přenosných nemocí. Dále vnímám úspěchy při poskytnutí zdravotní péče uživatelům, jenž jsou nakaženi žloutenkou typu C, čímž pomáháme zabránit šíření této choroby v jejich blízkém okolí. Za úspěch dále hodnotím to, že máme tady klienty, kteří si

dokázali najít bydlení a úspěšně se začlenili zpět do společnosti. V rámci společnosti Podané ruce máme klienty, kteří se pomoci léčby dostali ze závislostí a nyní formou recovery coachingu poskytují podporu a pomoc dalším uživatelům.“

9) Jak aktivně zapojujete místní komunitu a cílovou skupinu do vašich preventivních programů a jaký má tento přístup vliv na účinnost vaší práce?

„V našich preventivních programech se snažíme uživatele naučit, jak se mohou zapojit do společnosti a navázat se na místní komunitu a jak využívat podporu ze strany veřejnosti, patří zde i možnost spolupráce s jinými organizacemi, například s křesťanskými. Dále pomoci pořádání různých sportovních aktivit pomáháme se sdružováním drogově závislých osob s jinými skupinami. V minulosti se pořádal fotbalový turnaj Samaritan Cup, kdy za Kontaktní centrum jsme měli svoji skupinu klientů, kteří nás reprezentovali a seznámili se s jinými lidmi z cizích krajů, v turnaji byli zapojeni zaměstnanci, jenž tvořili tým s klienty, nicméně pořádání sportovních aktivit narušila pandemie Covid.“

10) Jak hodnotíte úspěšnost vašich komunitních programů v dlouhodobém horizontu a jakým způsobem měříte jejich dopad na prevenci drogové kriminality?

„Naším primárním cílem je minimalizace rizik a ochrana veřejného zdraví. Úspěšnost našich programů je vysoká, přibližně 80 % klientů přestane užívat drogy. Není však jednoduché určit, zda je tento úspěch pouze díky našim programům. Věřím, že pokud klient využije našich služeb, tak se zpomalí jeho proces sestupu na dno, protože má najednou nějakou podporu, péči, má někoho, kdo ho vyslechne. Naše programy mají i ekonomický význam, například distribuce čistého injekčního materiálu pomáhá zabránit šíření nemocí, jako je žloutenka, dále poskytujeme uživatelům alternativní možnosti pro užívání drog, čímž se snižují rizika spojená s intravenózním užíváním. Úspěšnost našich programů měříme sledováním počtu klientů za rok, zjišťováním průměrného věku klientů a frekvencí jejich kontaktů s našimi službami.“

Díky provedenému rozhovoru lze říct, že Kontaktní centrum v Olomouci poskytuje široké spektrum služeb drogově závislým a jejich rodinám, včetně terénních programů a právního poradenství, což vede k ochraně veřejného zdraví. Také je potřeba zmínit, že mladí lidé často začínají užívat drogy kvůli nepříznivému rodinnému prostředí, psychickým problémům, nebo dostupnosti drog, proto účinná a efektivní prevence musí zahrnovat edukaci, podporu a účinná vládní opatření omezující dostupnost drog.

8 NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ

Na základě výzkumného šetření a poskytnutých informací lze získané poznatky považovat za značný přínos pro navrhovanou část. S ohledem na to, že většina respondentů se cítí být dostatečně informovaná o drogové problematice, tak je potřeba stále zvyšovat informovanost a využít různé komunikační kanály, jako jsou média, sociální sítě, různé workshopy, dále je potřeba zvyšovat informovanost pomocí vzdělávacích programů, které jsou schopny předat relevantní a aktuální informace o trendech, vývoji nových drog a především informace o rizicích spojených s užíváním drog. Je důležité se zaměřit na cílové skupiny, jako jsou studenti, mladí lidé a celkově na mládež, která stále rozvíjí své zkušenosti, zážitky. Vzhledem k tomu, že respondenti identifikovali HHC, kratom a nové syntetické drogy jako rizikové, je důležité, aby vzdělávací programy a osvětové aktivity reagovaly na aktuální trend v užívání drog a poskytovaly informace o rizicích spojených s těmito aktuálními látkami na českém trhu. Navzdory nižšímu zájmu o komunitní programy je potřeba podporovat tvorbu a udržitelnost takových iniciativ, které poskytují podporu a informace na místní úrovni.

V souvislosti se vzděláváním v rámci preventivních programů by nebylo od věci začlenit do přednášek bývalé uživatele drog, kteří jsou schopni a nebojí se veřejně diskutovat a sdílet svůj příběh, včetně počátku jejich užívání, možných návyků, páchání kriminality, případné umístění jejich osoby do výkonu trestu odnětí svobody, až po samotnou léčbu. Při tomto kroku je nutné dbát ochrany osobních údajů a umožnit jim vystupovat anonymně nebo pod přezdívkou. Kromě toho by bylo vhodné vytvořit různé podcasty s bývalými uživateli, kteří by za účast obdrželi nějakou peněžitou odměnu či majetkový dar, což by se jednalo o určitý způsob podpory ke vstupu do jejich nové etapy života bez drog. Samozřejmě by se muselo jednat o uživatele, u kterých by byla jistota, že odměnu nepoužijí na obstarání drog, např. ti, co si prošli recovery coachingem, nebo ti, kteří si prošli léčbou a jsou úspěšně vyléčení. Taková iniciativa by nejen poskytla cenné informace pro prevenci, ale také by mohla motivovat účastníky k pozitivní změně a integraci do společnosti.

Pro zajištění podpory a vhodné prevence je důležité také vést komunikaci a poskytovat informace Policii ČR, Orgánu sociálně právní ochraně dětí, Centru komplexní péče a dalším subjektům o rizikovém chování souvisejícím s užíváním drog u mladých lidí a studentů tak, aby mohla být včas poskytnutá pomoc z jejich strany, ať už ve vzdělávacím zařízení formou přednášky, nebo rozvíjením programů, které se zaměřují na budování silných vztahů s vrstevníky a dospělými mentory, aby mladí lidé měli k dispozici pozitivní vzory a podporu.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se podrobně zabývá drogovou kriminalitou a její prevencí, jelikož drogová scéna představuje jedno z nejzávažnějších rizik pro společnost. Drogová kriminalita je neoddelitelně propojena s produkcí, distribucí a konzumací návykových látek a byla identifikována jako hlavní příčina sociálních a zdravotních problémů, které se týkají nejen jednotlivců, ale i celých komunit v České republice i ve světě. Goldsteinův tripartitní model a jeho rozšíření Evropským monitorovacím centrem pro drogy a drogovou závislost nabídly cenný teoretický základ pro analýzu různých typů drogově motivované kriminality. V České republice bylo zjištěno, že drogová scéna a s ní související kriminalita představuje významný sociální a zdravotní problém, který se rozšířil napříč různými vrstvami společnosti. Vývoj nových syntetických drog a změny ve způsobu jejich šíření představují nové výzvy pro prevenci a léčbu. Jako klíčový prvek v boji proti šíření drogové závislosti a s ní spojených trestných činů byla identifikována prevence drogové kriminality. V této práci byl zdůrazněn zásadní význam multidisciplinárních programů v oblasti prevence za účelem efektivního řešení drogové problematiky. Tyto programy ukázaly, že spolupráce mezi různými sektory, včetně veřejného zdravotnictví, sociálních služeb, vzdělávacích institucí a právních orgánů, jsou klíčové pro řešení dopadů drogové kriminality a pro podporu udržitelného rozvoje společnosti.

Výsledky výzkumného šetření poskytly důležitý pohled na vnímání rizik spojených s užíváním drog a efektivitu preventivních opatření, rovněž přinesly důležité poznatky o aktuálním stavu a proměnách drogové scény a o postojích veřejnosti k této výzvě. Pomocí užití kvantitativní metody dotazníkového šetření byly vymezené návrhy a doporučení cílené ke snížení rizik spojenými s užíváním drog a drogovou kriminalitou. Z kvantitativního dotazníkového šetření také vyplynulo, že vědomosti a postoje jedinců k drogové problematice jsou různorodé a ovlivněné osobní zkušeností, což má významný vliv na charakter drogové kriminality a efektivitu preventivních programů. Výzkum poukázal také na nutnost reagování vzdělávacích programů na nově se objevující syntetické drogy a návykové látky. Výsledky potvrdily, že multidisciplinární programy a strategie jsou nejen žádoucí, ale nezbytné pro efektivní řešení drogové problematiky. V rámci navrhované části byl kladen důraz na poskytování komplexních služeb zahrnujících terénní programy, poradenství, neboť tento přístup je nezbytný pro podporu obyvatel v obtížných životních situacích, ale i pro redukci sociálních a zdravotních rizik spojených s užíváním drog.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALDRIDGE, Judith a DÉCARY-HÉTU, David, 2016. Hidden wholesale: The drug diffusing capacity of online drug cryptomarkets. Online. *International Journal of Drug Policy*. Č. 35, s. 7-15. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2016.04.020>. [cit. 2024-01-23].

BAGLEY, Bruce M. a ROSEN, Jonathan D., 2015. *Drug Trafficking, Organized Crime, and Violence in the Americas Today*. Florida: University Press of Florida. ISBN 978-08-130-6068-2.

BĚLÁČKOVÁ, V.; JANÍKOVÁ, B. a TOMKOVÁ, A., a kolektiv, 2016. Užívání nových syntetických drog mezi problémovými uživateli drog – prevalence, vzorce užívání a související rizika jako výzva pro programy snižování škod v České republice. Online. *PROFESSIONAL JOURNAL FOR THE PREVENTION, TREATMENT OF, AND RESEARCH INTO ADDICTION*. Č. 2, s. 106-119. ISSN 1213-3841. Dostupné z: https://www.addictology.cz/wp-content/uploads/2018/10/belackova_ab_cz.pdf [cit. 2024-01-25].

BONNER, Robert C., 1992. Opium Poppy' Cultivation and Heroin Processing in Southeast Asia. *U.S. Department of Justice Drug Enforcement Administration Office of Intelligence*. Roč. 1992, č. 141189, s. 38. Dostupné z: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/141189NCJRS.pdf> [cit. 2024-01-14].

BYRSKA, Bogumiła a ZUBA, Dariusz, 2014. Analysis of changes in amphetamine content in powders originating from the drug market. Online. Roč. 2014, č. 98, s. 138-150. ISSN 1230-7483. Dostupné z: https://arch.ies.gov.pl/images/PDF/2014/vol_98/98_Byrska.pdf. [cit. 2024-01-14].

CARAH, Jennifer K., 2015. High Time for Conservation: Adding the Environment to the Debate on Marijuana Liberalization. Online. *BioScience*. Č. 8, s. 822-829. Dostupné z: <https://academic.oup.com/bioscience/article/65/8/822/240374>. [cit. 2024-01-25].

CONTERAS, Christopher a HIPPI, John R., 2019. *Drugs, Crime, Space, and Time: A Spatiotemporal Examination of Drug Activity and Crime Rates*. Online. Taylor and Francis. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/07418825.2018.1515318?scroll=top&needAccess=true>. [cit. 2024-01-16].

DVOŘÁK, Ondřej, 2022. *Já, droga – Co se děje v hlavě, když si zapálíme jointa?* Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3759-6.

Evolution of international drug control, 1945-1995. Online. *Bulletin on Narcotics*, 1999. Roč. LI, č. 1. a 2., s. 1–127. ISSN 0007 - 523X. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/archive/bulletin_1999-01-01_1.pdf#page=9. [cit. 2024-01-18].

EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A ZÁVISLOST, [2023]. *Evropská zpráva o drogách 2023: hlavní zjištění*. Online. [emcdda.europa.eu](https://www.emcdda.europa.eu). Dostupné z: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/documents/2023-06/highlights_edr2023_cs_finalweb.pdf. [cit. 2024-01-22].

EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A ZÁVISLOST, 2023. *New psychoactive substances – the current situation in Europe (European Drug Report 2023)*. Online. [emcdda.europa.eu](https://www.emcdda.europa.eu). Dostupné z: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023/new-psychoactive-substances_en. [cit. 2024-02-05].

FABBRI, Christiane Nockels, 2006. *Continuity and change in late medieval plague medicine: A survey of 152 plague tracts from 1348 to 1599*. Online. Dissertations Publishing. New Haven, USA: Yale University. Dostupné z: <https://www.proquest.com/openview/eb047a2d976bcc57fd27a677627375f8/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>. [cit. 2024-01-16].

GABRHELÍK, Roman; ORLÍKOVÁ, Barbora a ŠEJVL, Jaroslav, 2019. *CO DĚLAT, KDYŽ – INTERVENCE PEDAGOGA*. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/49475/>. [cit. 2024-02-11].

GLOBAL ORGANIZED CRIME INDEX, 2023. *Criminality*. Online. [Ocindex.net](https://ocindex.net). Dostupné z: https://ocindex.net/assets/downloads/2023/english/ocindex_profile_hungary_2023.pdf. [cit. 2024-01-23].

GROHMANNOVÁ, Kateřina; ROUBALOVÁ, Michaela a MRAVČÍK, Viktor, 2019. Estimation of Economic – Compulsive Drug-Related Crime in the Czech Republic. Online. *Adiktologie*. Roč. 19, č. 3, s. 113-123. Dostupné z: <https://adiktologie-journal.eu/wp-content/uploads/2020/09/02grohmannova.pdf>. [cit. 2024-02-02].

HAMOuzOVÁ, Jana, 2003. DROGOVÁ SCÉNA V OBDOBÍ LET 1918–1938. Online. *Bulletin Národní protidrogové centrály*. Roč. 2003, č. 3, s. 45-50. ISSN 1211–8832.

Dostupné z: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.policie.cz/soubor/bulletin-npc-3-03.aspx&ved=2ahUKEwjxnIyohsSFAXX_0QIHHagpDu4QFnoECA4QAQ&usg=AOvVaw2kXvJLd1T3Ihlpaf8id4yR. [cit. 2024-01-25].

HENDL, Jan, 2023. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 5. přepracované vydání. Portál. ISBN 978-80-262-1968-2.

JACK, Helen; MASTERSON, Amelia Reese a KHOSHNOOD, Kaveh, 2014. Violent conflict and opiate use in low and middle-income countries: A systematic review. Online. *International Journal of Drug Policy*. Č. 25, s. 196-203. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0955395913001825>. [cit. 2024-01-22].

JAKULIN, Vid, 2015. Money laundering in the legal instruments of the European Union and Council of Europe. Online. *Journal of Eastern European Criminal Law*. Roč. 2015, č. 2., s. 61- 68. ISSN 2360– 4964. Dostupné z: <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481058843-journal-of-eastern-european-criminal-law-2-2015-1.pdf#page=94>. [cit. 2024-01-22].

KALINA, Kamil a kolektiv, 2015. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4331-8.

KOLÁŘ, Jan, 2018. *O problému, který měl nebyť: Drogy v socialistickém Československu*. Doplněk. ISBN 978-80-7239-337-4.

KOSTELEČEK, Andrej; PONT, Jörg a STÖVER, Heino, 2010. Substituční léčba opioidy ve věznicích. Online. *Adiktologie*. S. 22-62. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/322/substitutni-lecba-web.pdf>. [cit. 2024-02-05].

KUMAR, Vanish; KUMAR, Pawan a POURNARA, Anastasia, 2018. *Nanomaterials for the sensing of narcotics: Challenges and opportunities*. Online. Trends in Analytical Chemistry. S. 84 - 115. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165993618302218/>. [cit. 2024-01-28].

KUPKA, Petr; PETRUŽELKA, Benjamin a WALACH, Václav, 2022. *Illicit drug use and exposure in disadvantaged neighborhoods in Czechia: policy representations and evidence*. Online. Taylor and Francis. Online. Roč. 21, č. 2, s. 662-686. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/15332640.2020.1793866?scroll=top&needAccess=true>. [cit. 2024-02-05].

LEVAN, Kristine a MACKEY, David, 2011. *Crime Prevention*. Jones and Bartlett Publishers. ISBN 9781449615932.

LYMAN, Michael D., 2016. *Drugs in Society, Causes, Concepts, and Control*. Online. New York: Routledge. ISBN 9781315474373. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9781315474373>. [cit. 2024-01-25].

MAREK, Luboš, 2015. *Statistika v příkladech*. Druhé vydání. Praha: Kamil Mařík – Professional Publishing. ISBN 978-80-7431-153-6.

MCSWEENEY, Kendra, 2015. THE IMPACT OF DRUG POLICY ON THE ENVIRONMENT. Online. *Open Society Foundations*. S. 2-15. Dostupné z: <https://issuelab.org/resources/36013/36013.pdf>. [cit. 2024-01-23].

MEJÍA, Daniel, 2016. *Plan Colombia: An Analysis of Effectiveness and Costs*. Online. Foreign Policy at BROOKINGS. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/Mejia-Colombia-final-2.pdf>. [cit. 2024-01-21].

MIHULKA, Stanislav, 2022. *Archeologové objevili na území dnešního Izraele nejstarší doklady o užívání opia*. Online. Stoplusjednicka.cz. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/archeologove-objevili-na-uzemi-dnesniho-izraele-nejstarsi-doklady-o-uzivani-opia> [cit. 2024-01-14].

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR, 2012. *Česká republika ratifikovala Rámcovou úmluvu Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku*. Online. Ministerstvo zdravotnictví ČR. Dostupné z: <https://mzd.gov.cz/tiskove-centrum-mz/ceska-republika-ratifikovala-ramcovou-umluvu-svetove-zdravotnicke-organizace-o-kontrole-tabaku/>. [cit. 2024-01-16].

MRAVČÍK, Viktor; CHOMYNOVÁ, Pavla; JANÍKOVÁ, Barbora; GROHMANNOVÁ, Kateřina a ORLÍKOVÁ, Barbora, 2021. Užívání a dopady metamfetaminu (pervitinu) v kontextu drogové situace v České republice. Online. *Profese online, recenzovaný časopis pro nelékařské zdravotnické obory*. Roč. 14, č. 1, s. 42-56. ISSN 1803-4330. Dostupné z: <https://profeseonline.upol.cz/pdfs/pol/2021/01/09.pdf>. [cit. 2024-01-30].

OTINASHVILI, Ramaz; VESHAPIDZE, Shota a ZOIDZE, Gia, 2023. Impact of economic crime on the sustainable development of the state. Online. *Three Seas Economic Journal*. Roč. 2023, č. 4, s. 10-17. Dostupné z:

<http://www.baltijapublishing.lv/index.php/threeseas/article/download/2055/2062>. [cit. 2024-01-25].

PATOČKA, Jiří, 2018. *Nejasnosti kolem drogy zvané "zombie"*. Online. Toxicology.cz. Dostupné z: <https://www.toxicology.cz/modules.php?name=News&file=print&sid=1077>. [cit. 2024-03-17].

POLLACK, Harold A. a REUTER, Peter, 2014. Does tougher enforcement make drugs more expensive? Online. *Addiction*. Roč. 109, č. 12, s. 1959-1966. Dostupné z: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/add.12497?saml_referrer. [cit. 2024-01-20].

PRESLOVÁ, Ilona, 2012. *O závislosti*. Online. Šance dětem. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/o-zavislosti>. [cit. 2024-01-28].

Prevcentrum, 2017. *Heroin*. Online. Prevcentrum.cz. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/heroin/>. [cit. 2024-01-17].

RECH, Megan A.; DONAHEY, Elisabeth; DZIEDZIC, Jacqueline M. Cappello; OH, Laura a GREENHALGH, Elizabeth, 2014. New Drugs of Abuse. Online. *Pharmacotherapy: The Journal of Human Pharmacology and Drug Therapy*. Dostupné z: <https://accpjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/phar.1522>. [cit. 2024-01-22].

REN, Meng; TANG, Zihua; WU, Xinhua a SPENGLER, Robert, 2019. The origins of cannabis smoking: Chemical residue evidence from the first millennium BCE in the Pamirs. Online. *Science Advances*. Č. 5. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.1126/sciadv.aaw1391>. [cit. 2024-01-15].

ROUBALOVÁ, Michaela; GROHMANNOVÁ, Kateřina; TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a ZEMAN, Petr, 2019. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Online. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-180-6. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/455.pdf>. [cit. 2024-01-30].

SCHENK, Susan; EISENBARTH, Hedwig a DIXON, Louise, 2020. Treating opioid use disorders in the criminal justice system with pharmacotherapy. Online. *Forensic Science International: Mind and Law*. Č. 1. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666353820300023?via%3Dihub>. [cit. 2024-02-05].

SCHOENMAKERS, Yvette M. M.; BREMMERS, Bo a KLEEMANS, Edward, 2013. *Strategic versus emergent crime groups: the case of Vietnamese cannabis cultivation in the Netherlands*. Online. Taylor and Francis Online. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/17440572.2013.822303?needAccess=true>. [cit. 2024-01-20].

SCHUBAUER, László, 2015. Modifications of the Provisions of the Hungarian Criminal Code Related to Money Laundering and Compliance with International Requirements of Combating Money Laundering. Online. *Journal of Eastern European Criminal Law*. Roč. 2015, č. 2., s. 101-110. ISSN 2360-4964. Dostupné z: <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481058843-journal-of-eastern-european-criminal-law-2-2015-1.pdf#page=94>. [cit. 2024-01-22].

SHOR, Jean Bowie, 2013. *After You, Marco Polo*. Online. 1. USA: Literary Licensing. ISBN 9781258819378. Dostupné z: <https://libgen.is/book/index.php?md5=E6336B1D936F688A04F59CDE52757349>. [cit. 2024-01-16].

SOUČEK, Martin, 2019. *Co s vyplněnými dotazníky a daty? Jak je vyhodnotit?* Online. Ecommercebridge.cz. Dostupné z: <https://www.ecommercebridge.cz/co-s-vyplnenymi-dotazniky-a-daty-jak-je-vyhodnotit/>. [cit. 2024-03-15].

TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR, 2013. *Česká republika se připojila k Úmluvě OSN proti korupci*. Online. Transparency.cz. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/ceska-republika-pripojila-k-umluve-osn-proti-korupci/>. [cit. 2024-01-18].

Univerzita Palackého v Olomouci, ©2024. *Výzkumný záměr – Společnost Podané ruce*. Online. Psych.upol.cz. ©2024. Dostupné z: <https://psych.upol.cz/partnerska-sit/clenove-partnerske-site/poradenstvi-v-socialnich-sluzbach/spolecnost-podane-ruce-ops/>. [cit. 2024-03-16].

VALÍČEK, Pavel, 2000. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov, Česko: Start. ISBN 80-86231-09-7.

WALTERS, Glenn D., 2014. *Drugs, Crime, and Their Relationships: Theory, Research, Practice, and Policy*. Burlington: Jones & Bartlett Learning. ISBN 9781284021172.

ZEMAN, Petr; ŠTEFUNKOVÁ, Michaela a TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana, 2015. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Online. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

ISBN 978-80-7338-151-6. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/426.pdf>. [cit. 2024-01-28].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CNS centrálně nervový systém

ČR Česká republika

EU Evropská unie

HHC hexahydrokanabinol

OSN Organizace spojených národů

UNODC Úřad Organizace spojených národů pro drogy a kriminalitu

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Znázornění umístění všeobecné, selektivní a indikované prevence v systému prevence (Kalina et al., 2015). (vlastní zpracování)	32
--	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Kategorie "jiné" drogy dle respondentů (zdroj: vlastní)	42
Tabulka 2 - Hodnocení míry informovanosti (zdroj: vlastní).....	43
Tabulka 3 - Způsob aplikace drogy (zdroj: vlastní).....	44
Tabulka 4 - Četnost užívání drog (zdroj: vlastní)	45
Tabulka 5 – Dostupnost drog a užití (zdroj: vlastní)	45
Tabulka 6 - Zaznamenané účinky HHC a CBD (zdroj: vlastní).....	49
Tabulka 7 - Vyhodnocení hypotézy č. 3 (zdroj: vlastní)	52

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Věková kategorie respondentů (zdroj: vlastní)	40
Graf 2 – Rozšířenost drog v okolí respondentů (zdroj: vlastní)	41
Graf 3 – Nejrizikovější drogy z důvodu účinků (zdroj: vlastní).....	42
Graf 4 - Informovanost respondentů o problematice drog (zdroj: vlastní).....	43
Graf 5 - Četnost respondentů, kteří přišli do styku s drogou (zdroj: vlastní)	44
Graf 6 - Účast na preventivních programech (zdroj: vlastní)	46
Graf 7 - Účinné faktory v oblasti prevence (zdroj: vlastní).....	46
Graf 8 - Hodnocení efektivity bezpečnostních opatření (zdroj: vlastní)	47
Graf 9 - Testování jako efektivní způsob prevence (zdroj: vlastní)	48
Graf 10 - Zkušenost s výrobky obsahujícími konopný extrakt (zdroj: vlastní).....	48
Graf 11 - Vhodnost stažení HHC výrobků z prodeje (zdroj: vlastní).....	49
Graf 12 - Zařazení kratomu na seznam návykových látek (zdroj: vlastní).....	50
Graf 13 - Vyhodnocení hypotézy č. 1 (zdroj: vlastní)	51
Graf 14 - Vyhodnocení hypotézy č. 2 (zdroj: vlastní)	51

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Prevence drogové kriminality

1. Jaký je Váš věk?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- mladší než 18 let   18 - 25 let   26 - 35 let   36 - 45 let   45 let a více

2. Jaké drogy ve Vašem okolí jsou nejvíce rozšířeny?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- amfetamin/metamfetamin (pervitin)   kokain   heroin   marihuana, hašiš   extáze, MDMA
 lysohlávký   jiné (např. kratom, HHC, apod.)

3. Pokud jste vybrali "Jiné", napište, jakou drogu jste měli na mysli.

4. Jaké drogy považujete za nejrizikovější z důvodu jejich účinku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí.*

- Kanabinoidy (konopí, marihuana, hašiš, HHC, a další)   Opioidy (heroin, kodein, morfin, fentanyl, a další)   Halucinogeny (LSD, MDMA, a další)   Stimulační drogy (amfetamin, metanfetamin, kokain, extáze, crack, a další)
 Jiné

5. Pokud jste vybrali "Jiné", napište, jaké drogy jste měli na mysli.

6. Myslíte, že jste dostatečně informováni o drogové problematice a s ní i spojenými riziky (závislost, kriminalita, rodinné problémy, finanční problémy apod.)?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Ano Ne

7. Odkud jste informace o drogách a možných rizicích obdrželi?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Ze studia ve škole. Ze strany rodičů a blízkých. Dočetl/a jsem se o drogách a rizicích různě na internetu. Z médií.
 Nejsem dostatečně informován.

8. Jak hodnotíte míru informovanosti o škodlivosti drog?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- 1 - výborně informováni 2 - dostatečně informováni 3 - málo informováni 4 - špatně informováni 5 - vůbec neinformováni

9. Užil/a jste někdy jakoukoliv drogu? Patří zde legální i nelegální.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Ano Ne

10. Pokud jste někdy užil/a jakoukoliv drogu, jakým způsobem jste ji aplikoval?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Nasálně (šňupání). Nitrožilně. Kouření (aloba, skleněnka). Perorálně (tabletky, v podobě papírku, rozpuštěním).
 Drogu jsem neužil/a.

11. Máte ve svém okolí někoho, kdo je drogově závislý, nebo drogu často užívá?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Ano Ne

12. Jak často drogu užíváte Vy?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Zkusil/a jsem pouze jednou. Neužívám. Dám si příležitostně. Jednou za týden. Denně.

13. Jak jste k droze/drogám přišel/přišla?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Dostal/a jsem ve škole od studentů. Dostal/a jsem od kamarádů. Dostal/a jsem od rodiny (sourozence, rodiče, strýce, apod.). Koupil/a jsem na internetu.
 Dostal/a nebo koupil/a jsem na ulici (nádraží, parky, kluby). Drogu jsem neužil/a.

14. Kde lze nejčastěji přijít k droze/drogám?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Na nádraží. V nočních klubech a barech. V parcích a sadech. Na ulicích a náměstí. Ve škole.
 Na internetu.

15. Co je podle Vás největší riziko v souvislosti s užíváním drog?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Závislost. Kriminalita (např. krádeže kvůli drogám, distribuce, řízení vozidla pod vlivem apod.). Špatný zdravotní stav. Ztráta rodiny a přátel.

16. Byl/a jste někdy součástí preventivního programu (např. vzdělávací program ve škole, přednáška policisty v kině nebo v jiném prostředí, psychologická pomoc zdravotníka, apod.)?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Ano Ne

17. Co by podle Vás mělo být součástí prevence užívání drog a s nimi i spojenou kriminalitou jako je např. distribuce drog, obchod s drogami?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Vzdělávací programy s vysvětlením rizik při práci. Osobní setkání s bývalými uživateli, kteří by dokázali popsat svůj příběh (včetně vězení, léčby, špatné zkušenosti apod.). Komunitní programy v místě bydliště, včetně informovanosti ze strany města/obce.

18. Co má podle Vás největší vliv na prevenci drogové kriminality?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Podpora od rodiny a blízkých.   Dobrá parta kamarádů.   Školní vzdělávací program (přednášky, příběhy).   Dostatečná informovanost ze zpráv a médií (televizní noviny, zprávy od Policie ČR).

19. Která bezpečnostní opatření Vám přijdou nejvíce efektivní?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Zvýšená kontrola ze strany PČR, Celní správy a dalších subjektů.   Přednášky a vzdělávání o problematice drog a kriminalitě.   Kamerové systémy ve městech/obcích.   Právní úprava (zákony, vysoké tresty a pokuty).

20. Přijde Vám jako vhodný způsob prevence zavedení občasně kontroly užívání drog na pracovišti nebo ve škole pomocí testování?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Ano   Ne

21. Máte zkušenost s výrobky, které jsou napuštěny konopným extraktem (HHC medvídky, CBD bonbóny, apod.)?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Ano, šlo o výrobek s CBD.   Ano, šlo o výrobek s HHC.   Nemám.

22. Pokud ano, jaký účinek měl na Vás konopný extrakt v podobě HHC a CBD výrobků?

23. Souhlasíte se stažením z prodeje HHC výrobků?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

- Ano.   Ne.   Je mi to jedno.

24. Přejde Vám tento krok vlády ČR jako vhodné preventivní opatření?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

Ano. Ne. Je mi to jedno.

25. Zařadil/a bys kratom z důvodu účinků na seznam návykových látek?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď.*

Ano. Ano, ale jen v určitém množství. Ne.